

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS
MAGISTRO PROGRAMA

GIEDRĖ TRAPIKAITĖ
II kurso studentė

**JUNGTINIŲ VALSTIJŲ TAPATYBĖS KONSTRAVIMAS PER „ISLAMO
VALSTYBĖS“ GRĖSMĘ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: doc. dr. Dovilė Jakniūnaitė

Vilnius, 2016

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Jungtinių Valstijų tapatybės konstravimas per „Islamo valstybės“ grėsmę“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Giedrė Trapikaitė

Vardas, pavardė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Trapikaitė G. Jungtinių Valstijų tapatybės konstravimas per „Islamo valstybės“ grėsmę: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė D. Jakniūnaitė. – V., 2016, – 54 p.

Reikšminiai žodžiai: tapatybė, Jungtinės Amerikos Valstijos, „Islamo valstybė“, B. Obama, diskursas, poststruktūralizmas, užsienio politika, „savas“, „kitas“, grėsmė, terorizmas, „karas prieš terora“, vaizdiniai.

Šiame darbe nagrinėjamas Jungtinių Valstijų tapatybės konstravimas per „Islamo valstybės“ grėsmę. Išskiriami svarbiausi tapatybės konstravimo dėmenys: „savo“ ir „kito“ bei grėsmės artikuliacija užsienio bei saugumo politikoje.

Oficialus prezidento B. Obamos diskursas tiriamas nustatant radikalų „kitą“, taip pat ir per tris tapatybės konstravimo dimensijas: erdvinę, laiko ir etikos. Dėmesys skiriamas ir „civilizacijų susidūrimo“ metaforos bei vaizdinio įtakai formuojant valstybės tapatybę. Šį diskursą lyginant su prieš tai Jungtinėms Valstijoms vadovavusio G. W. Busho diskursu, nustatomos ir tapatybės konstravimo kaitos bei tęstinumo tendencijos.

Turinys

Įvadas.....	6
1. Tapatybės konstravimas per užsienio ir saugumo politiką.....	11
2. Terorizmo kaip grėsmės nacionaliniam saugumui konstravimas.....	16
2.1. Vizuali terorizmo grėsmė.....	20
3. Tapatybės konstravimas per „Islamo valstybės“ grėsmę.....	25
3.1. Tyrimo dizainas.....	25
3.2. Analizuojamo laikotarpio įvykiai.....	27
3.3. „Islamo valstybė“ ir Jungtinės Valstijos. „Kitas“ ir „savas“	28
3.4. Tapatybės konstravimo dimensijos.....	32
3.4.1. Erdvinė dimensija.....	32
3.4.2. Laiko dimensija.....	35
3.4.3. Etikos dimensija.....	37
3.5. „Civilizacijų susidūrimas“: Jungtinės Valstijos ir „Islamo valstybė“	39
3.6. Vizuali „Islamo valstybės“ grėsmė.....	42
Išvados.....	46
Literatūros sąrašas.....	48
Summary.....	53

Ivadas

2013-ųjų gegužę Jungtinių Valstijų prezidentas Barackas Obama paskelbė, kad jo vadovaujamos šalies kontrteroristinės pastangos turi būti ne beribis „Globalus karas prieš terorą“, bet serija nuolatinių ir tikslinių pastangų, padėsiančių išardyti konkrečius Jungtinėms Valstijoms grasinančius ekstremistinius tinklus¹. Šiuo pasakymu artikuliuojamas atsiribojimas nuo ankstesnio prezidento Georgeo W. Busho vykdytų kontrteroristinių priemonių. B. Obama taip pat pabrėžė, jog grėsmės šaltinis yra ne tik al-Qaeda Afganistane bei Pakistane, bet ir kylančios teroristinės organizacijos regioninės partnerės įvairiose šalyse (Jemene, Irake, Somalyje, Libijoje, Sirijoje ir kitur). Pasak B. Obamos, grėsmė valstybei kyla ir iš radikalizuotų asmenų pačiose Jungtinėse Valstijose. Nors grėsmės šaltinių prezidentas išvardijo daug ir įvairių, vieno konkretaus savo kalboje neišskyrė. Situacija pasikeitė po metų.

B. Obama grėsmę lokalizavo po to, kai 2014 metų birželį „Islamo valstybė“² paskelbė apie „kalifato“ įkūrimą³. Pasak jo, didžiausios grėsmės saugumui kyla Viduriniuosiuose Rytuose ir Šiaurės Afrikoje, o kaip pavojingiausią grupuotę jis įvardijo ISIL⁴. Svarbu tai, jog prezidentas nevadina jos „Islamo valstybe“, taip, anot Baltųjų rūmų, pabrėždamas, jog organizacija nėra nei „Islamo“ nei „valstybė“. Rugspjūtį Jungtinių Valstijų vadovaujama tarptautinė koalicija pradėjo oro antskrydžius prieš ISIL Irake, vėliau ir Sirijoje. Kaip didžiausia grėsmė „Islamo valstybė“ išskiriama ir 2015 metų Nacionalinėje saugumo strategijoje, kurioje įvardytas tikslas – „vadovaujant daugiau nei 60 partnerių pasaulinei kampanijai, išskaidyti ir galiausiai nugalėti ISIL“⁵.

Nors iš karto po Rugsėjo 11-osios Jungtinių Valstijų tapatybės konstravimui skirtas itin didelis mokslininkų dėmesys, to negalima pastebėti „Islamo valstybės“ kontekste. Praėjo beveik dveji metai nuo „kalifato įkūrimo“, panašiai ir nuo tada, kai organizacija pradėta artikuliuoti kaip viena didžiausių grėsmių Jungtinių Valstijų ir pasaulio saugumui, tačiau mokslinių darbų, nagrinėjančių valstybės tapatybės formavimą per ISIL reprezentavimą, kol kas yra labai mažai. Šiuo darbu siekiama užpildyti

---

¹ Ezra Klein, „READ: President Obama’s speech on the future of the war on terror“, 2013.

<<http://www.washingtonpost.com/blogs/wonkblog/wp/2013/05/23/read-president-obamas-speech-on-the-future-of-the-war-on-terror/>> [žiūrėta 2016 01 04].

² „Islamo valstybė“ darbe paraleliai įvardijama ir kaip ISIL, ISIS ir Daesh.

³ BBC, „Isis rebels declare 'Islamic state' in Iraq and Syria“, 2014. <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28082962>> [žiūrėta 2015 12 08].

⁴ The White House, „President Obama: “We Will Degrade and Ultimately Destroy ISIL”“, 2014.

<<https://www.whitehouse.gov/blog/2014/09/10/president-obama-we-will-degrade-and-ultimately-destroy-isil>> [žiūrėta 2016 01 02].

⁵ The White House, „National Security Strategy“, 2015.

<https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf> [žiūrėta 2016 01 08].

šià spragà, išanalizavus oficialù B. Obamos diskursà, tam tikrais aspektais palyginti jì su G. W. Busho, pastebėti tapatybės konstravimo kaitos ar tęstinumo tendencijas.

Valstybės tapatybė gali būti suvokiama kaip išskirtinių praktikų išdava, kuriose tapatybės „viduje“ saugumas yra siejamas su „pavojaus“ ir grėsmių, identifikuojamų ir lokalizuojamų „išorėje“, diskursais. Kaip pastebi vienas ryškiausių postruktūralizmo tarptautiniuose santykiuose autorių D. Campbellas, taip yra konstruojamos sienos, pažymimos erdvės, inkorporuojami legitimumo standartai, privilegijuojamos istorijos interpretacijos bei marginalizuojamos alternatyvos⁶.

Svarbus vaidmuo tapatybės konstravime tenka „kito“, esančio išorėje, artikuliacijai. „Kitoniškumas“ gali būti laikomas „primityviu“, „Rytų“, „blogio imperijos“, „laukiniu“, „komunistiniu“, „neišsivysčiusiu“, „pagonišku“ ar „teroristiniu“⁷. Toks „kito“ apibrėžimas sufleruoja, jog jis turi būti neutralizuotas, pakeistas arba nugalėtas. „Kitas“ neretai yra būtinas, norint nustatyti, kas ir koks yra „savas“. Anot Williamo E. Connolly, tapatybė reikalauja skirtumų tam, kad būtų, o skirtumus paverčia kitoniškumu tam, kad apsaugotų savo tikrumą⁸.

Tapatybės konstravime svarbus vaidmuo tenka ir pavojaus bei grėsmės artikuliavimui. Pasibaigus Šaltajam karui, nusistovėjusios grėsmės Jungtinių Valstijų nacionaliniam saugumui buvo pakeistos naujomis, tokiomis kaip revoliucijos Europoje, aplinkosaugos problemos, narkotikų vartojimas bei gabenimas, ligos, migracija ar „Trečiojo pasaulio“ klausimai⁹. Terorizmas bei „islamo fundamentalizmas“ taip pat interpretuojami kaip naujos formos grėsmės, kurio produktas gina tam tikros valstybės ar valstybės sistemos kaip visumos tapatybę¹⁰. Pasak Richardo Jacksono, oficialiu „karo prieš terorą“ diskursu stengiasi ne tik normalizuoti ir institucionalizuoti prezidento G. W. Busho administracijos kontrterorizmo politiką, bet ir konstruoti tapatybę bei pačią terorizmo grėsmės esmę¹¹. Artikuliuojant „savo“ ir „kito“ (teroristo) egzistavimą ir veikimą yra palaikoma tapatybė, taip pat iš naujo sudaroma politika, leidžianti egzistuoti valstybei kaip praktikai.

Nors, kaip minėta, mokslinių darbų apie Jungtinių Valstijų tapatybės konstravimą per „Islamo valstybės“ grėsmę nėra gausu, kelis, su šia tema susijusius, verta išskirti. „Islamo valstybės“ išplatintų vaizdo įrašų, kuriuose, kaip teigiama, užfiksuotos amerikiečių ir britų egzekucijos, reikšmę Jungtinių

---

⁶ David Campbell, *Writing Security - United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998, 68.

⁷ William E. Connolly, „Identity/Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox“. Minneapolis; London: University of Minnesota Press, 2002, 40.

⁸ Ten pat, 64.

⁹ Campbell, *Writing Security - United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. 7.

¹⁰ Connolly, „Identity/Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox“, 207.

¹¹ Richard Jackson, „Language, Power, and Politics: Critical Discourse Analysis and the War on Terrorism.“ *49th Parallel*, 15, 2014, 4.

Valstijų bei Jungtinės Karalystės užsienio politikos legitimizavimui tiria Simone Moli Friis. Pasak autorės, šie įrašai buvo svarbūs artikuluojant konfliktą Sirijoje ir Irake kaip keliantį pavojų „nacionaliniam saugumui“ ir reikalaujantį karinio atsako¹². Pabrėžiama vaizdinių įtaka politinės tapatybės fiksavimui, taip kuriant galios santykius, per kuriuos „Vakarų“ ir „Rytų“, „civilizuotų“ ir barbarų“, „draugų“ ir „priešų“ skirtys yra produkuojamos ir išlaikomos¹³.

Jungtinių Valstijų užsienio politiką, artikuluojant „Islamo valstybės“ grėsmę, nagrinėja Asafas Siniveras bei Scottas Lucasas. Pasak autorių, tendencija, kai prezidento B. Obamos administracija grupotei įvardyti naudoja ISIL akronimą, gali būti suvokiama kaip „vengimas“ strateginiais, politiniais ir operaciniais terminais¹⁴. Teigiama, jog kalbiškai fokusuodamasi ties „karu prieš terorą“ bei retoriškai atskirdama ISIL nuo Sirijos (kurioje grupuotė užėmė teritorijas ir įdiegė valdymą), B. Obamos administracija atriboja save nuo būtinybės parengti ir vykdyti nuoseklų lokalizuotą atsaką prieš šią grupuotę¹⁵. Nors grupuotės įvardijimas yra vienas iš svarbių diskurso tyrimo aspektų, jis nėra pakankamas, norint analizuoti tapatybės konstravimą bendrai.

Prezidento oficialių kalbų bruožą, kai „Islamo valstybė“ laikoma nereliginiu ir nevalstybiniu dariniu, nagrinėja ir Calebas D. McCarthy. Grupuotės kovotojus reprezentuojant kaip nuo religijos izoliuotus nevalstybinius individus, pasak autoriaus, kuriamas karinę jėgą prieš „Islamo valstybės“ narius legitimizuojantis diskursas, kuriuo pateisinami smurtiniai veiksmai¹⁶. Tiesa, dėmesys tekste labiau skiriamas islamo koncepcijai apie kito asmens ar asmenų grupės paskelbimą netikinčiuoju, nei šio reiškinių įtakai formuojant Jungtinių Valstijų tapatybę.

Oficialų B. Obamos diskursą apie „Islamo valstybę“, taip pat ir šalies vykdomą užsienio politiką tiria Philipas Cunliffe'as. Vėlgi, dėmesys labiau telkiamas „pareigos ginti“ doktrinos artikuliavimui ir praktiniam įgyvendinimui¹⁷. Įdomią lingvistinę kaitos (nuo „terorizmo“ iki „radikalizmo“ bei „ekstremizmo“) tendenciją pastebintis Anthony Richardsas teigia, jog terorizmo diskursas Jungtinėje Karalystėje pasitarnavo kontrterorizmo pastangų „sumaišymui“¹⁸. Tiesa, mokslinių darbų, kuriuose panašus tyrimas būtų atliktas nagrinėjant Jungtinių Valstijų užsienio

---

¹² Simone Moli Friis, „‘Beyond anything we have ever seen’: beheading videos and the visibility of violence in the war against ISIS“. *International Affairs* 91(4), 2015, 737.

¹³ Friis, „‘Beyond anything we have ever seen’: beheading videos and the visibility of violence in the war against ISIS“, 737.

¹⁴ Asaf Siniver, Scott Lucas, „The Islamic State lexical battleground: US foreign policy and the abstraction of threat“. *International Affairs* 92(1), 2016, 63.

¹⁵ Ten pat, 78.

¹⁶ Caleb D. McCarthy, „‘The Islamic State is not Islamic:’ Terrorism, Sovereignty and Declarations of Unbelief“. *Critical Research on Religion*, 2015, 2.

¹⁷ Philip Cunliffe, „From ISIS to ICISS: A critical return to the Responsibility to Protect report“ in *Cooperation and Conflict*, 2015,

¹⁸ Anthony Richards, „From terrorism to ‘radicalization’ to ‘extremism’: counterterrorism imperative or loss of focus?“. *International Affairs* 91 (2), 2016, 371.

politikos diskursą, nepavyko aptikti. Aktyvesnė akademinė diskusija apie „Islamo valstybės“ artikuliaciją vidaus ir užsienio politikoje turėtų užsimegzti 2016 metų rugsėjį, kai bus rengiamos šiai temai skirtos dirbtuvės, o vėliau pasirodys specialus žurnalo leidimas, pavadinimu „Kas bijo ISIS?“ („Who’s Afraid of ISIS?“)¹⁹.

Nagrinėjant tapatybės formavimą per „savas“ ir „kitas“ skirtį, bei terorizmo, kaip vienos iš pagrindinių grėsmių saugumui, pasitelkiamą, itin vertingi postruktūralistinę prieigą taikantys D. Campbello, Lene Hansen, W. E. Connolly, Luizos Bialasiewicz ir kitų darbai. Temai plėtoti pasitelkiami ir tam tikri saugumizavimo autorių (Barry Buzano, Ole Weaverio bei Jaap del Wilde), taip pat kritinę diskurso analizę taikančio R. Jacksono tekstai. Minėtų autorių idėjos išsamiau pristatomos ir nagrinėjamos teorinėje darbo dalyje.

Siekiant analizuoti Jungtinių Valstijų tapatybės konstravimą per „Islamo valstybės“ grėsmę, šiame darbe pasitelkiami „karo prieš terorą“ diskursą tiriantys darbai. Nagrinėdamas G. W. Busho diskursą bei prezidento vykdytą saugumo politiką, Markas B. Salteras pastebi, kad nors prezidentas tiesiogiai ir neigė Samuelio P. Huntingtono išpopuliarintą „civilizacijų susidūrimo“ inžineriją, veiksmai, kurie apima Irako karą, leidžia įtarti, jog administracijos politika visgi formuota taikant „susidūrimo“ idėjas²⁰. L. Hansen teigia, kad šį posakį savo kalbose, dažnai ir ne visai tiksliai, taiko ir politikai, ir tarptautinių santykių mokslininkai²¹. Kadangi B. Obamos diskursas šia tema yra menkai ištirtas, „civilizacijų susidūrimo“ idėjas bei pačios metaforos vartojimą/nevartojimą naudinga aptarti ir „Islamo valstybės“ kontekste.

Formuojant valstybės tapatybę svarbūs ir vaizdiniai, kurie neretai pasitelkiami grėsmės vizualizacijai. Nors vaizdinės ikonos itin svarbios, nes yra artikuliuojamos per bendruomenės ar tapatybės santykį, jos tarptautiniuose santykiuose, pasak L. Hansen, nėra išsamiai teorizuojamos ir tiriamos²². Darbe dėmesį ketinama skirti ne tiek nagrinėjamų vaizdo įrašų analizei, kiek šių vaizdinių panaudojimui užsienio politikos diskurse, jų įtakai legitimizuojant kontrteroristinius veiksmus. Tiriant vaizdinių svarbą Jungtinių Valstijų tapatybės formavime, taip pat naudingi D. Campbello, Franko Mollerio, Klausso Doddso, S. Moli Friis ir kitų darbai.

Darbo problema – Jungtinių Valstijų tapatybė jau ne pirmą dešimtmetį yra konstruojama terorizmą artikuliuojant kaip vieną didžiausių grėsmių nacionaliniam saugumui, kaip ir ar pasikeitė

---

¹⁹ HNet, „Who’s Afraid of ISIS?“ A Workshop and Themed Journal Issue on the Politics of Hegemonic Fear“, 2016. <<https://networks.h-net.org/node/73374/announcements/117886/whos-afraid-isis-workshop-and-themed-journal-issue-politics>>. [Žiūrėta 2016 05 10].

²⁰ Mark B. Salter, *Barbarians and Civilization in International Relations*. London; Sterling; Virginia: Pluto Press. 2002, 75.

²¹ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*. London; New York: Routledge, 2007, 56.

²² Hansen, „How images make world politics: International icons and the case of Abu Ghraib“. *Review of International Studies*, 41, 2015, 266.

tapatybės konstravimas, pasikeitus įvardijamai grėsmei? Kokias formavimo tęstinumo tendencijas galima nustatyti? Šiuo darbu siekiama papildyti moksliniuose darbuose kol kas ne itin aktyvią diskusiją šia tema. Taip pat norima į postruktūralistinių tyrimų lauką įtraukti ir santykinai menkai nagrinėjamą vaizdinio ir tarptautinės ikonos reikšmę užsienio politikos bei saugumo kontekste.

Pagrindinis darbo tikslas – nustatyti, kaip per „Islamo valstybės“ grėsmę yra konstruojama Jungtinių Valstijų tapatybė, išskirti tapatybės konstravimo kaitos ar tęstinumo tendencijas. Tikslui pasiekti formuluojami šie uždaviniai: 1. Išsiaiškinti, kaip per „savas“ ir „kitas“ skirtį, terorizmo „grėsmės“ akcentavimą, konstruojama valstybės tapatybė. 2. Ištirti oficialų prezidento Baracko Obamos diskursą, susijusį su „Islamo valstybe“ ir nustatyti, kaip juo aiškinama ir legitimizuojama Jungtinių Valstijų vykdoma politika. 3. B. Obamos diskursą tam tikrais aspektais lyginant su G. W. Busho diskursu, nustatyti valstybės tapatybės konstravimo kaitos ar tęstinumo tendencijas.

Darbe nagrinėjamas oficialus su ISIS susijęs prezidento B. Obamos diskursas nuo paskelbimo apie „Islamo valstybės“ „kalifato“ įkūrimą (2014 birželio 29 d.) iki 2015 metų pabaigos. Laikotarpio pradžia pasirinktas konkretus įvykis, po kurio pastebimas žymus prezidentinio diskurso apie ISIS suaktyvėjimas. Remiantis L. Hansen pasiūlyta postruktūralistine diskurso analizės metodologija, dėmesys kreipiamas į „savo“ ir „kito“ skirties akcentavimą. Diskursas taip pat tiriamas per tris tapatybės konstravimo dimensijas: erdvės, laiko ir etikos²³. Norint nustatyti minėtų vaizdo įrašų įtaką tapatybės formavimui, pasitelkiamas tos pačios mokslininkės siūlomas tarptautinės ikonos tyrimo būdas, leidžiantis įvertinti, kaip užsienio politikos diskursas kuria ikonų prasmes ir pasitelkia jas vykdomos politikos pateisinimui. Oficialios B. Obamos kalbos bei dokumentai darbe lyginami su terorizmo tematika išsamiai mokslinėje literatūroje išnagrinėtu G. W. Busho diskursu.

Pirmiausia, pasitelkiant jau esamus mokslinius darbus, pristatomos pagrindinės teorinės tapatybės konstravimo prielaidos. Toliau išaiškinamas tyrimo dizainas, pristatomi B. Obamos oficialaus diskurso tyrimo rezultatai, padedantys nustatyti, kaip per „Islamo valstybės“ grėsmę yra konstruojama Jungtinių Valstijų tapatybė, kokios yra tapatybės konstravimo tendencijos.

---

²³ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 48-50.

1. Tapatybės konstravimas per užsienio ir saugumo politiką

Pasak D. Campbello, tapatybė yra neišvengiama būties dimensija²⁴. Nesvarbu ar ji yra asmeninė, ar kolektyvinė – ji nėra nustatyta gamtos ar duota Dievo, tapatybė kuriama performatyviai. Svarbus vaidmuo čia tenka valstybei. Ji, kaip įsivaizduojama bendruomenė, gali būti suvokiama kaip formalizuotų praktikų ir ritualizuotų aktų, veikiančių jos vardu ar siekiant jos idealų, padarinys²⁵. Tokiu atveju užsienio politika veikia kaip sienas kuriantis politinis pasirodymas (performance). Juo tokios erdvinės sritys kaip „viduje“/„išorėje“, „savas“/„kitas“ bei „vidaus“/„užsienio“ yra steigiami per grėsmių, tokių kaip išorės pavojai, rašymą²⁶. Kaip teigia autorius, „tapatybė yra kuriama per santykį su skirtimi, taip pat skirtis yra kuriama per santykį su tapatybe, tai reiškia, kad „valstybė“, „tarptautinė sistema“ ir „pavojai“ vienas kitam yra kuriami tuo pačiu metu“²⁷.

Postruktūralistinę diskurso analizę savo tyrimuose taikanti L. Hansen teigia, kad būtent santykis tarp tapatybės ir užsienio politikos yra postruktūralistinės tyrimų dienotvarkės centre²⁸. Pasak mokslininkės, valstybių užsienio politika remiasi tapatybės reprezentacijomis, o tapatybės produkuojamos ir reprodukuojamos per tą patį užsienio politikos formulavimą. Už jį yra atsakingi užsienio politikos sprendimų priėmėjai neveikia autonomiškai. Jų pasitelkiamos reprezentacijos kyla ir yra formuojamos tų reprezentacijų, kurias artikuliuoja didesnis kiekis individų, institucijų ir žiniasklaidos²⁹. Postruktūralistiniu požiūriu, tapatybė kuriama per užsienio ir saugumo politiką, jos pagalba formuojamas ir palaikomas naratyvas, skirtas vidaus ir išorės auditorijoms, apie tam tikros šalies vaidmenį tarptautinėje politikoje³⁰.

Tapatybės formavime santykį su skirtimi pabrėžia ir kiti mokslininkai. Pasak Williama Connolly, tapatybė įsigali per santykį su skirtumų serija. Šie skirtumai, tiesa, turi būti socialiai atpažįstami³¹. Kaip ir D. Campbellas, W. Connolly išskiria „skirtingumo“ ir „kitoniškumo“ dimensijas: „Tapatybė reikalauja skirtumų, tam kad būtų, o skirtumus paverčia kitoniškumu tam, kad

---

²⁴ Campbell, *Writing Security - United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, 9.

²⁵ David Campbell, „The Biopolitics of Security: Oil, Empire, and the Sports Utility Vehicle“. *The Biopolitics of Security*, 2005, 947.

²⁶ Ten pat

²⁷ Ten pat, 948.

²⁸ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 1.

²⁹ Ten pat, 7.

³⁰ Kęstutis Paulauskas, *Kieno saugumas? Kuri Tapatybė? Kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010, 98.

³¹ Connolly, „Identity/Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox“, 64.

apsaugotų savo tikrumą³². W. Connolly plėtoja Michelio Foulcault teiginį, kad tvarka ir tapatybė kuriama bei išlaikoma per diskursą. Jis teigia, kad politika apima ryšį tarp tapatybės ir skirtumo, o santykinė ir konstruojama tapatybė gali daryti įtaką etinei politinio gyvenimo kokybei³³. Pasak W. Connolly, per kito kūrimą galima išspręsti iškylančias abejones dėl savo tapatybės.

Tam, kad pagrįstų tapatybės/skirtumų politikos plitimą autorius pasitelkia „Neteritorinės demokratizacijos“ (*Nonterritorial Democratization*) sąvoką. Politika peržengia valstybių sienas, kai šalis konstituoja skirtumų rinkinius tam, kad apsaugotų savo kolektyvinės tapatybės tvirtumą ir tuomet, kai jau įtvirtina suverenios valstybės tapatybę, pati savaime tampa politizavimo objektu³⁴. Šiame darbe dėmesys skiriamas valstybės tapatybei, pasak autoriaus, būtent valstybė yra oficialus sąmoningo kolektyvinio veiksmo centras, simbolizuojantis, kas *mes* esame, nutariantis, kuo siekiame būti³⁵. W. Connolly pabrėžia tas pačias esmines skirtis kaip ir D. Campbellas: „viduje“/„išorėje“, „mes“/„jie“, „vidaus“/„užsienio“, akcentuodamas pavojaus visuomenei svarbą. Anot mokslininko, niekas kitas bendro tikslo siekimui negali tarnauti taip kaip valstybė³⁶.

Postruktūralizmo autoriai pastebi, kad neretai „savam“ priskiriamos teigiamos, o „kitam“ – neigiamos savybės. Jungtinių Amerikos Valstijų užsienio politiką tiriantis D. Campbellas teigia, kad konstruojant socialinę erdvę, skirstymas į „vidaus“ ir „užsienio“ sukelia moralinę hierarchiją, pagal kurią „vidaus“ yra pranašesnis, o „užsienio“ – menkesnis³⁷. Užsienio politika, apimdama tapatybės bei skirtingumo segregaciją, kuria „užsienio“ kaip „blogio“ geografiją, taip pat reikalaujama ir disciplinuojančių „vidaus“ elementų. „Vidaus“ tapatybę padeda apsaugoti diskursas, kuriame pavojus bei grėsmės yra identifikuojamos ir išdėstomos „išorėje“.

Anot D. Campbello, nepaisant ir radikaliai skirtingų Jungtinių Valstijų užsienio politikos kontekstų, kuriuose veikė, formalizuotos jos praktikos ir ritualizuoti saugumo diskurso aktai kūrė panašią šalies koncepciją. Pagal ją, „nepriklausomybė, laisvė, teisė, demokratija, individualizmas, tikėjimas, tvarka, klestėjimas ir civilizacija“ egzistuoja dėl nuolatinės kovos su oponentais, taip pat smurtinio jų slopinimo, nes priešininkai, esą, „įkūnija tironiją, priespaudą, anarchiją, totalitarizmą, kolektyvizmą, ateizmą ir barbarizmą“³⁸.

Nors D. Campbellas pateikia konkrečius pavyzdžius, kaip kalbose įvardijami Jungtinių Valstijų oponentai, autorius nenurodo „kitoniškumo“ lygio. Šį papildomą „kito“ vertinimą pasiūlo L. Hansen.

---

³² Connolly, „Identity/Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox“, 64.

³³ Ten pat, IX.

³⁴ Ten pat

³⁵ Ten pat, 201.

³⁶ Ten pat

³⁷ Campbell, „The Biopolitics of Security: Oil, Empire, and the Sports Utility Vehicle“, 948.

³⁸ Ten pat

Pasak jos, naudinga išplėsti analitinę perspektyvą, per kurią empirinis tapatybės konstravimas gali būti išryškintas per konkretesnę nei nacionalinio „savo“ ir radikaliai kitokio ir grasinančio „kito“ skirtį, siūloma vertinti ir „skirtingumo“ ir „kitoniškumo“ laipsnį³⁹. „Jei radikalaus „kito“ konstravimas ir kuria lemiamą užsienio ir saugumo politikos komponentą, tai yra tik dalis užsienio politikos, [...] dargi radikalus „kitas“ yra sudarytas iš daug sudėtingesnio tapatybių rinkinio“⁴⁰.

Anot L. Hansen, mažiau nei radikalaus „kito“ artikuliacija užsienio politikos diskurse taip pat gali būti parodyta per tai, kaip „kitas“ yra patalpinamas labiau į tapatybių tinklą, nei į paprastą „savas“ – „kitas“ dualumą⁴¹. Pateikiamas pavyzdys, kai diktatoriumi laikomą Saddamą Husseiną Jungtinių Valstijų pareigūnų įvardydavo kaip radikalų „kitą“, o jo vadovauto Irako žmonės – daugiaprasmiškai, ne taip kategoriškai. Taigi šie papildomi „kito“ vertinimai leidžia pilniau suvokti valstybės vykdomą užsienio politiką. L. Hansen, taip pat kaip D. Campbellas, nurodo terminus, kuriais aiškiai identifikuojamas „kito“ konstravimas. „Kitam“ gali būti priskiriamos tokios reikšmės, kaip „blogas“, „diktatorius“, „žudikas“, „teroristas“, o sau – „geras“, „civilizuotas“, „teisingas“, „užpultas“⁴².

Anksčiau minėta, kad „kitam“ neretai suteikiamos barbariškumo savybės. Postruktūralizmui ar postmodernizmui neretai priskiriamas Michelis Foucaut pabrėžia „laukinio“ ir „barbaro“ skirtį. Pasak jo, „laukinis“ – tai kilnus, žmogus be praeities ir istorijos, gyvenantis su kitais laukiniais⁴³. Kitaip yra su „barbaru“, kuris gali būti suvokiamas ir apibrėžiamas tik santykyje su civilizacija, egzistuojantis už jos ribų, konfliktuojantis su civilizacija. „Barbaras“, turi būti blogas ir pavojingas, siejamas su žiaurumu⁴⁴.

Dualų „mūsų“ ir „jų“ pasaulį, pabrėžia ir postruktūralizmui nepriklausantys autoriai, vienas jų – „Civilizacijų susidūrimo“ („The Clash of Civilizations“) idėją išpopuliarinęs Samuelis P. Huntingtonas. Patį *civilizacijų susidūrimo* posakį ir tam tikras S. P. Huntingtono idėjas savo kalbose dažnai naudoja ne tik tarptautinių santykių mokslininkai, bet ir Jungtinių Valstijų užsienio politikos sprendimų priėmėjai. Anot Mark B. Salter, nors G. W. Bushas tiesiogiai neigė „civilizacijų susidūrimo“ inžineriją, pagal reikšmę ir dizainą, įvykiai, apimantys Irako karą, leidžia įtarti, kad Jungtinių Valstijų administracijos politika formuota remiantis būtent „susidūrimo“ idėjomis⁴⁵. Pats

---

³⁹ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 37.

⁴⁰ Ten pat

⁴¹ Ten pat, 41.

⁴² Ten pat, 42.

⁴³ Michel Foucault, *Society must be defended: Lectures at the College de France 1975-1976*. New York: Picador, 2003, 195.

⁴⁴ Ten pat

⁴⁵ Mark B. Salter, *Barbarians and Civilization in International Relations*. London, Sterling, Virginia: Pluto Press. 2002, 75.

posakis, pasak L. Hansen, ne visada vartojamas tiksliai⁴⁶. Dažnas S. P. Huntingtono idėjų pateikimas viešajame diskurse neretai tampa vienu iš postruktūralizmo autorių tyrimų objektų. Todėl verta atkreipti dėmesį į kelias „civilizacijų susidūrimo“ idėjas, praversiančias tiriant ir B. Obamos diskursą.

S. P. Huntingtonas, kaip ir anksčiau minėti autoriai, akcentuoja „savas“ ir „kitas“ skirtį: „žmonių polinkis mąstyti dviejų pasaulių kategorijomis ryškus per visą istoriją. Žmonės visada linkę skirstyti žmoniją į save ir kitus, savo civilizaciją ir „tuos barbarus““⁴⁷. Pasak mokslininko, Jungtinių Valstijų politikos patarėjo, nesvarbu kurio lygio tapatybė – asmeninė, gentinė, rasinė ar civilizacinė – ji nustatoma tik atsižvelgiant į „kitą“: kitą asmenį, gentį, rasę ar civilizaciją⁴⁸. S. P. Huntingtonas teigia, kad pertvarkos globalioje politikoje vyksta ties kultūrinėmis sandūromis: valstybės su panašiomis kultūromis vienijasi, o su skirtingomis – atsiriboja⁴⁹. Taip buvusius Šaltojo karo blokus pakeičia kultūrinės bendruomenės, o pagrindinės globalios politikos konfliktų zonomis tampa nesutariančių civilizacijų sandūros. Taigi, kitaip nei postruktūralizmo autoriai, S. P. Huntingtonas kolektyvinės tapatybės formavime svarbą teikia ne valstybei, o civilizacijai.

Metaforos „civilizacijų susidūrimas“ reikšmę nagrinėja Jacinta O’Hagan. Pasak jos, ši metafora pakeičia fokusą nuo valstybės kaip pagrindo tarptautinei tvarkai⁵⁰. Kultūrą pabrėžiant kaip centrinių tarptautinių santykių organizacinį principą, teigiama, jog civilizaciniai skirtumai yra realūs, o pačios civilizacijos geba tik ribotai suprasti viena kitą. Anot J. O’Hagan, metafora atmeta idėjas apie universalią civilizaciją, o lyderystę bei discipliną savo įtakos sferoje užsitikrina didžiosios galios⁵¹.

Temos plėtojimui svarbios S. P. Huntingtono idėjos ir apie „islamo civilizaciją“. Autorius fiksuoja didėjantį musulmonų priešišumą Vakarams⁵². Pasak jo, vakariečių susirūpinimas dėl „islamo grėsmės“ atsirado dėl musulmonų ekstremizmo. Pastebima, kad į šią religiją žiūrima kaip į „branduolinių ginklų platinimo, terorizmo, o Europoje ir kaip į nepageidaujamų emigrantų šaltinį“⁵³. Jungtinės Valstijos buvo išskyrusios septynias „teroristines valstybes“, iš kurių penkios – musulmoniškos. Anot S. P. Huntingtono, šalies valdininkai šias valstybes įvardydami kaip „nusikalstančias“, „smūgiuojančias“ ir „suktas“, jas nukelia už civilizuotos tarptautinės tvarkos ribų⁵⁴. Autorius pabrėžia, kad ne islamo fundamentalizmas yra pagrindinė Vakarų problema, o tai,

---

⁴⁶ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 56.

⁴⁷ Samuel P. Huntington, *Civilizacijų susidūrimas ir pasaulio pertvarka*. Vilnius: Metodika, 2011, 24.

⁴⁸ Ten pat, 119.

⁴⁹ Ten pat, 116.

⁵⁰ Jacinta O’Hagan, „A Clash of Civilizations?“. Kn. Greg Fry, Jacinta O’Hagan (sud.), *Contending Images of World Politics*, Basingstoke: Macmillan Press, 2000, 138.

⁵¹ Ten pat.

⁵² Huntington, 201.

⁵³ Ten pat

⁵⁴ Huntington, 202.

jog islamas yra kitokia civilizacija, „kurios žmonės įsitikinę savo kultūros pranašumu ir yra apsisėsti to, kad jų galia yra silpnesnė“⁵⁵. Tuo metu Vakarai S. P. Huntingtono įvardijami kaip „kitokia civilizacija, kurios žmonės įsitikinę savo kultūros visuotinumu ir tuo, kad dėl jų didžiulės, nors ir mažėjančios galios, jie privalo visam pasauliui įbrukti savo kultūrą“⁵⁶. Mokslininkas būtent šiuos dėmenis pateikia kaip pagrindinius, kurstančius islamo ir Vakarų konfliktą.

Kai kurioms postruktūralizmo tarptautiniuose santykiuose idėjoms giminingi vadinamosios Kopenhagos mokyklos autorių plėtojami teiginiai. Saugumizavimo teoriją kartu su O. Waeveriu vystęs B. Buzanas pastebi, kad tarptautinėje arenoje apie „save“ kalbama ne individualių žmonių terminais, bet kolektyvinių veikėjų (tokių kaip šalys, tautos, religinės grupės, lobistai ir t.t.), „savas“ pristatomas per „mes“⁵⁷. Taigi, kaip ir postruktūralizmo autoriai, B. Buzanas, nagrinėdamas tapatybę tarptautinių santykių kontekste pabrėžia daugiskaitos aspektą.

Dar vienas panašumas – „savo“ ir „kito“ skirties akcentavimas. Anot B. Buzano, šis skirtumas tarptautinių santykių sferoje labiausiai pastebimas per skirtingas šalių ideologijas, pasitelkiamas jų vidinių struktūrų statuso sluoksnių legitimizavimui, per kuriuos šalys apibrėžia savo reikalavimus ir roles santykyje vieni su kitais⁵⁸. Saugumizavimo atstovai teigia, kad kolektyvinė tapatybė gali būti formuojama ne tik per priešstatą „kitam“, bet ir per pozityvųjį aspektą, kai remiamasi skirtumais tarp tarpusavio priklausomybės bendroms vertybėms. Taip valstybės gali išsaugoti savo skirtingumo ir unikalumo jausmą vienydamosis su tomis grupėmis, kurios dalijasi svarbiausiais jų tapatybės bruožais, yra „demokratiškos“, „musulmoniškos“, „komunistinės“, „didžiosios galios“ ar „kalbančios portugališkai“, taip pat per buvimą tam tikros tarptautinės bendruomenės narėmis⁵⁹.

Apibendrinant galima teigti, kad tapatybė yra kuriama per šalies užsienio ir saugumo politiką, kuri veikia valstybės vardu. Itin svarbus vaidmuo čia tenka „savo“ ir „kito“ skirčiai, kai „savam“ suteikiamos teigiamos, o „kitam“ – neigiamos savybės. Platesniam saugumo diskurso suvokimui itin naudingas ir „kitoniškumo lygmens“ išskyrimas. Dar vienas reikšmingas tapatybės formavimo dėmuo – grėsmių nacionaliniam saugumui konstravimas, viena jų – terorizmas.

---

⁵⁵ Huntington, 203.

⁵⁶ Ten pat

⁵⁷ Barry Buzan, *The United States and the Great Powers: World Politics in the Twenty-First Century*. Cambridge: Polity, 2004, 18.

⁵⁸ Ten pat, 19.

⁵⁹ Ten pat

2. Terorizmo kaip grėsmės nacionaliniam saugumui konstravimas

Svarbus tapatybės konstravimo aspektas, anot postruktūralistų, yra pavojaus ir grėsmės artikuliavimas⁶⁰. Pasak D. Campbello, pavojus nėra objektyvi būseną, jis egzistuoja priklausydamas nuo to, kam gali tapti grėsme⁶¹. Šiuo teiginiu nemėginama paneigti „realių“ pavojų (tokių kaip infekcinės ligos, avarijos, politinis žiaurumas) pasaulyje egzistavimo, tačiau rodoma, kad ne visos rizikos yra vienodos ir kad ne visos jos yra interpretuojamos kaip pavojus⁶².

Objektyvumo faktorių grėsmių nacionaliniam saugumui kontekste atmeta ir saugumizavimo teorijos atstovai. B. Buzan pateikia spektrą, pagal kurį saugumui išskylantys normalūs iššūkiai ir grėsmės priskiriami kasdieniniams bei rutiniškiems, rimtiems bei rutiniškiems ar drastiškiems bei beprecedenčiams⁶³. „Kur šiame spektre dalykas pradedamas legitimizuoti kaip nacionalinio saugumo problema, tai yra politinio pasirinkimo klausimas labiau nei objektyvus faktas“⁶⁴. Saugumizavimą lygindami su kraštutiniu politizavimu, teorijos autoriai teigia, kad dalykas yra saugumizuojamas tuomet, kai jis yra pristatomas kaip egzistencinė grėsmė, reikalaujanti nenumatytų skubių priemonių ir pateisinanti veiksmus, esančius už normalių politinių procedūrų ribų⁶⁵. Taigi saugumo dalyku dalykas tampa nebūtinai todėl, kad egzistuoja reali egzistencinė grėsmė, bet todėl, kad tas dalykas yra pristatomas kaip tokia grėsmė.

Pasak R. Jacksono, kolektyvai, ypač tokie nesugretinami ir skirtingi kaip Jungtinės Valstijos, dažnai yra vienijami pasitelkiant tik išorės grėsmes ar pavojus, o pats grėsmės kūrimas gali būti funkcionalus ir politiniam gyvenimui⁶⁶. Pastebima, jog Jungtinių Valstijų vyriausybė grėsmės ar pavojaus diskursais kliovėsi dažnai: darbuotojų neramumai bolševikinės revoliucijos metu, grėsmė amerikietiškam gyvenimo būdui per Šaltąjį karą, grasinančių šalių (Libijos, Panamos, Šiaurės Korėjos ir Irako), narkotikų prekybos ir masinio naikinimo ginklo keliamas pavojus⁶⁷. Anot D. Campbello, pasibaigus Šaltajam karui, senos bei nusistovėjusios grėsmės Jungtinių Valstijų

---

⁶⁰ Paulauskas, 64.

⁶¹ Campbell, *Writing Security - United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, 1.

⁶² Ten pat, 2.

⁶³ Barry Buzan, *People, States and Fear: an Agenda for International Security Studies in the pos-Cold War Era*. 2 leid. New York: Harvester Wheatsheaf, 1991, 115.

⁶⁴ Ten pat

⁶⁵ Barry Buzan, Ole Weaver ir Jaap del Wilde. *Security. A New Framework for Analysis*. Boulder; London: Lynne Rienner Publishers, 1998, 23.

⁶⁶ Richard Jackson, „*Language, Power, and Politics: Critical Discourse Analysis and the War on Terrorism.*“ *49th Parallel*, 15, 2014, 7.

⁶⁷ Ten pat

nacionaliniam saugumui buvo pakeistos naujosiomis⁶⁸. Jomis buvo įvardijamos 1989 metų revoliucijos Europoje, aplinkosaugos problemos, narkotikų vartojimas bei gabenimas, ligos, migracija, „Trečiojo pasaulio“ klausimai, taip pat terorizmas bei „islamo fundamentalizmas“⁶⁹.

Pasak D. Campbello, įvykiai ar faktoriai, kurie yra identifikuojami kaip pavojus, didžiąja dalimi prie jų priskiriami tik per interpretavimą, vertinant įvairias jų pavojingumo dimensijas⁷⁰. Verta paminėti, kad toks interpretavimo proceso teisingumas nepriklauso nuo objektyvių faktorių. Autorius pateikia pavyzdį, kad terorizmas Jungtinėse Valstijose dažnai įvardijamas kaip viena didžiausių grėsmių nacionaliniam saugumui, nors jo paplitimas šalyje yra minimalus⁷¹. Jis mini 1995 metų sprogdinimus Oklahomoje (per kuriuos žuvo 168 žmonės) ir 2001-ųjų rugsėjo 11-osios atakas (žuvo 2977 žmonės). Tiesa, po šių atakų, Jungtinių Valstijų teritorijoje įvykdytos dar 9, kaip teigiama, teroristinės atakos ar su tuo susiję incidentai, per kuriuos žūdavo po mažiausiai 10 žmonių⁷².

Tai, kad terorizmas jau ilgus metus įvardijamas kaip didžiausia grėsmė Jungtinių Valstijų saugumui, pastebi ir terorizmo tyrinėjimuose besispecializuojantis C. Gus Martin. Mokslininkas akcentuoja, kad Jungtinės Valstijos nėra priėmusios bendro terorizmo, kaip vyriausybės politikos dalyko, apibrėžimo, vietoje to pasikliaunama sąvokomis, kurias sukuria vyriausybės agentūros⁷³. Nors su terorizmu susijusių apibrėžimų yra itin daug, galima išskirti tam tikrus bendrus elementus, būdingus *amerikietiškam* modeliui: „Terorizmas yra iš anksto apgalvotas ir neteisėtas veiksmas, kuriuo grupės ar veikėjai, vedami principų, gąsdina arba naudoja smurtą prieš žmones ar nuosavybės taikinius. Šios grupės ar veikėjai tokiu elgesiu tikslingai siekia įbauginti vyriausybę ar žmones, paveikti politiką ar elgesį“⁷⁴.

Kolektyviniame postruktūralizmo ir politinės geografijos straipsnyje „Performing security: The imaginative geographies of current US strategy“ teigiama, kad tuometinės (2006 ir 2002 metų) Jungtinių Valstijų saugumo strategijos yra konstruojamos per integracijos politiką, kuria įvairiomis priemonėmis kitas valstybes, jų požiūrį ir perspektyvas skatinama priderinti prie Jungtinių Valstijų. Pasitelkiant įsivaizduojamosios geografijos integracijos („Imagined geography of integration“) koncepciją, nurodoma, jog naujų antipatijos terminų (tokių kaip „blogio ašis“, „grėsmingos šalys“ ar „teroro miestai“) vartojimas užsienio ir saugumo politikoje demonstruoja, kaip integracija abipusiai

---

⁶⁸ Campbell, *Writing Security - United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, 7.

⁶⁹ Ten pat

⁷⁰ Ten pat, 2.

⁷¹ Ten pat

⁷² Robert Johnston, „Terrorist attacks and related incidents in the United States“, 2016. <<http://www.johnstonsarchive.net/terrorism/wrip255a.html>> [žiūrėta 2016 04 01].

⁷³ Gus C. Martin, *Essentials of terrorism: concepts and controversies*. Los Angeles: Sage Publications, 2008, 9.

⁷⁴ Ten pat

steigia naujas padalijimo/skirstymo formas⁷⁵. Taip pabrėžiamas tiesioginis santykis ir įtampa tarp „gimtinių sienų apsaugojimo“ bei ginčijamo „sienų svetur neliečiamumo“. Šis aspektas yra svarbus plėtojant anksčiau minėtą „vidaus“ ir „išorės“ skirtą tapatybės konstravimą.

Akcentuojant „integracijos“ kaip esminės užsienio bei saugumo politikos strategijos diegimą, teigiama, kad tuometinio Jungtinių Valstijų prezidento G. W. Busho *arba jūs su mumis, arba jūs su teroristais* reikalavimai remiasi ne paprasta dvinare sistema (kaip kartais siūloma), bet inkorporacijos procesu, taigi ne „mes“ prieš „juos“, o „su mumis“ ar „petys petin“⁷⁶. Išskiriant dvi išdėstymo kategorijas: įtraukimo bei integracijos vienoje pusėje, ir atskirties bei nukreipimo kitoje, Jungtinių Valstijų „gimtoji žemė“ tvirtinama kaip homogeniška ir dora „vidaus“ bendruomenė⁷⁷. Pastebima, kad parama „karui prieš terorą“ tiek šalies viduje, tiek užsienyje, buvo formuojama per įvairias tekstines, vizualias ir elektronines medijas, diegiant idėją ir apie fundamentaliai teroristines teritorijas.

Vienas iš įsivaizduojamos geografijos pavyzdžių – situacija, kai po 2001 rugsėjo 11-osios atakų egzistavo akivaizdžios geopolitinės įtampos formuojant diasporas Jungtinių Valstijų miestuose, tai pat pastangos konstruoti paprastas įsivaizduojamas nacionalines bendruomenes, kurioms neva kelia grėsmę teroristiniai žmonės ir vietos⁷⁸. Nors autoriai nemini, prie jau išvardytų įsivaizduojamos geografijos pavyzdžių būtų galima pateikti dar vieną – tai Jungtinių Valstijų bendruomenės (dažniausiai šalies karinis bei diplomatinis personalas), esančios terorizmo „kamuojamose“ teritorijose.

Svarbu tai, kad įsivaizduojamos geografijos pateikimas „karo su teroru“ kontekste turėtų būti suvokiamas labiau performatyvumo nei konstravimo terminais⁷⁹. Skirtingos praktikos kartu kuria efektą, kurį jos įvardija. Per tam tikrą laiką stabilizuojant, per saugumo performansą kuriamos erdvinių formavimų serijos. Pateikiamas pavyzdys, kaip įsivaizduojama geografija materializavosi į Irako invaziją, kuri buvo vykdoma kovos prieš terorą vardu ir kūrė patį įvardytą terorą⁸⁰.

Temos vystymui aktualūs W. Connolly svarstymai apie terorizmą. Pasak autoriaus, „terorizmas, kaip valstybės sistemos konstruojamas kitas, leidžia valstybės ir tarpvalstybinei sistemai ginti suverenumo logiką tarptautinėje sferoje, kovojant su jų negalia pakeisti sistemines sąlygas,

---

⁷⁵ Luiza Bialasiewicz et al., „Performing security: The imaginative geographies of current US strategy“. *Political Geography* 26, 2007, 414.

⁷⁶ Ten pat, 415.

⁷⁷ Ten pat, 417.

⁷⁸ Ten pat, 418.

⁷⁹ Ten pat, 417.

⁸⁰ Ten pat, 419.

kuriose nevalstybiniai veikėjai generuoja smurtą⁸¹. Pastebima, kad terorizmo grėsmė padeda telkti vykdomos politikos šalininkus tiek valstybės viduje (leidžia paaiškinti pavojaus, nusivylimo, neefektyvumo patirtį), tiek tarptautinėje bendruomenėje. Autorius kvestionuoja dažnus teiginius apie dėl terorizmo prarandamas nekaltų žmonių gyvybes. Anot jo, daug tokių nekaltų žmonių žūsta ir per valstybės remiamus karus ar nekarines operacijas. Pasak W. Connolly, „terorizmo“ produktas labiau gina tam tikros valstybės ar valstybės sistemos kaip visumos tapatybę, nei reflektuoja etinį imperatyvą taikyti visuotinius principus savitiems smurto atvejams⁸².

Panašiai teigia ir kritines saugumo studijas plėtojantis Anthony Burke'as. Anot jo, užsienio politikos veikėjų (kaip ir kitų, siekiančių paveikti užsienio politiką) tikslas – pristatyti tokią užsienio politiką, kuri atrodytų legitimi ir vykdytina aktualiai auditorijai⁸³. Pateikiamas pavyzdys, kai po teroro aktų rugsėjo 11-ąją šalyje įsigalėjo tokie moraliniai diskursai ir pateisinimai, kurie buvo sklandžiai pasitelkti pateisinti karinius veiksmus prieš Afganistaną⁸⁴. Taip pat jau minėto prezidento G. W. Busho reprezentacijos apie Iraką ir jo vadovą S. Husseiną stabiliai rėmė Jungtinių Valstijų vykdytą karinės intervencijos politiką prieš šią šalį⁸⁵. Abiem atvejais Jungtinių Valstijų pareigūnai, pažadinti tragedijos, pasitelkė „teisingumo“ ir „neteisingumo“, „žmogiškumo“ ir „nežmogiškumo“, „civilizuotumo“ ir „barbariškumo“ epitetais paremtą retoriką. Pasak A. Burke'o, moraliniai diskursai buvo naudojami ir tam, kad atmestų svarstymus dėl neproporcingai didelių civilių žūčių per Jungtinių Valstijų ir NATO operacijas prieš Talibaną ir al-Qaeda, karą Irake⁸⁶.

Kopenhagos mokyklos atstovas B. Buzanas teigia, kad G. W. Bushas, paskelbęs „karą prieš terorą“, paskelbė labiau karą nei politikos veiksmus. „Tą darydamas jis sukūrė vidinę aplinką, kurioje saugumo reikalavimai nugalėjo laisvę ir žmogaus teises, taip pat ir tarptautinę aplinką, kurioje prioritetas teikiamas teroristų persekiojimui, taip teisinant Jungtinių Valstijų reikalavimus platesnei teisei dėl vienašališkų ir preemtyvių veiksmų“⁸⁷.

Temos plėtojimui naudingi ir kritinę diskurso analizę taikančio R. Jacksono pastebėjimai, kuriais dėmesys atkreipiamas į tapatybės konstravimo svarbą (kaip ir postruktūralizmo autorių). Pasak jo, oficialia „karo prieš terorą“ kalba stengiamasi ne tik normalizuoti ir institucionalizuoti G. W. Busho administracijos kontrterorizmo politiką, bet ir konstruoti tapatybę bei terorizmo grėsmės

---

⁸¹ Connolly, *Identity/Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox*, 207.

⁸² Ten pat

⁸³ Anthony Burke, *Beyond Security, Ethics and Violence: War against the Other*. London; New York: Routledge, 2007, 28.

⁸⁴ Ten pat, 140.

⁸⁵ Ten pat, 28.

⁸⁶ Ten pat, 140.

⁸⁷ Buzan, *The United States and the Great Powers: World Politics in the Twenty-First Century*, 174.

esmę⁸⁸. Pabrėždamas užsienio politikos svarbą „rašant“ tapatybes, R. Jacksonas teigia, kad priešas teroristas „kare prieš terorą“ veikia kaip „įgalinantis kitas“ – tai negatyvus pateisinimas⁸⁹. Per „savo“ ir „kito“ diskursą ne tik palaikoma tapatybė, bet ir iš naujo sudaroma politika, leidžianti egzistuoti valstybei kaip praktikai. Autorius pastebi, kad „karas prieš terorą“ konstruojamas sunaikinant teroristo veidą, pašalinant visus jo asmeniškumo ir žmogiškumo pėdsakus⁹⁰. Tuo pačiu metu tvirtinama, kad amerikiečiai iš esmės yra geri (herojiški, taikūs ir nekalti), užtikrinama, jog bet ką, ką jie daro, yra gerai ir teisinga⁹¹. Pabrėžiant terorizmo grėsmę svarbus vaidmuo tenka ir vaizdiniui.

2.1. Vizuali terorizmo grėsmė

Nors saugumo studijose pastebimas kultūrinis ir diskursyvinis posūkis, pasak Franko Moller, vizualiajai kultūrai nėra skiriamas pakankamas dėmesys⁹². Siekiant detaliau analizuoti tapatybės konstravimą, šiame darbe dėmesys skiriamas ir vizualių reprezentacijų formoms. Kaip jau minėta, valstybę galima suvokti per nuolatinį reprodukcijos, kuri performatyviai kuria valstybės tapatybę, procesą. Tuomet grėsmių nustatymas, ribų diegimas, sąsajų artikuliavimas, pasak D. Campbello, gali būti fiksuojamas ir skatinamas oficialaus šalies valdžios diskurso⁹³. Autorius pabrėžia, kad minėti dėmenys taip pat gali būti kuriami ir bendruomenės kultūrinio diskurso, kuris reprezentuojamas mene, filmuose ar literatūroje. Pastebima, kad nors toks diskursas dažnai yra laikomas „neoficialiu“, besipriešinančiu valdžios praktikoms, jis vis dėlto ne visada yra opozicionuojantis.

Nagrinėjamos temos plėtojimui vertinga „kultūrinio valdymo“ („cultural governance“) sąvoka. Anot D. Campbello, kultūrinis valdymas yra istorinių reprezentacijų praktikos, kuriose egzistuoja kova dėl valstybės tapatybės⁹⁴. Pastebima, kad valstybė neretai įpareigoja kultūrinio valdymo praktikas ar iš jų turi naudos. Šiuolaikinių karų vaizdavime virtualiai išnyksta atstumas tarp „čia ir ten“, „arti“ ir „toli“ bei „fakto“ ir „fikcijos“, dėl kultūrinio valdymo kovos laukas tampa globalus, įtraukiantis, peržengiantis „karinių“/„civilinių“, „dalyvio“/„stebėtojo“ skirtis⁹⁵. Taip vidaus ar išorės auditorija yra įtraukiama į karo procesą.

---

⁸⁸ Jackson, 4.

⁸⁹ Ten pat, 5.

⁹⁰ Ten pat, 7.

⁹¹ Ten pat

⁹² Frank Moller, „Photographic Interventions in Post-9/11 Security Policy“. *Security Dialogue* 38(2), 2007, 179.

⁹³ David Campbell. „Cultural governance and pictorial resistance: reflections on the imaging of war“. *Review of International Studies*, 2003, 29, p. 57.

⁹⁴ Ten pat

⁹⁵ Ten pat, 62.

Vizualios kultūros vaidmenį „karo prieš terorą“ kontekste pabrėžia ir Michaelas J. Shapiro. Kartu su D. Campbellu, autoriai teigia, kad po Rugsėjo 11-osios su kontrterorizmo veikla susiję filmai, vaizdo įrašai, fotografija, menas, tapyba, video žaidimai ir kitos vizualinės priemonės tiek palaikė, tiek trukdė saugumizavimo ir militarizacijos praktikas⁹⁶. Jie taip pat teigia, kad saugumizavimas ir militarizacija, kaip politinis atsakas po Rugsėjo 11-osios, globaliame saugume naikino paprastą skirtį tarp vaizdinio ir realybės⁹⁷. Nykstant šiai skirčiai, taip pat auditoriją įtraukiant į virtualų kovos lauką, lengviau užtikrinamas palaikymas valdžios taikomoms „karo prieš terorą“ priemonėms.

Vaizdinio įtaką tarptautinių santykių kontekste nagrinėjanti L. Hansen, pabrėžia tarptautinių ikonų svarbą. Tarptautinėmis ikonomis autorė įvardija vaizdinius, kurie yra plačiai paplitę, atpažįstami ir sulaukiantys emocinio atsako⁹⁸. Pastebima, kad vaizdiniai pasirodo spausdintose, elektroninėse ar skaitmeninėse medijose⁹⁹, taip pat įvairioje žiniasklaidoje, žanruose ar temose yra reprodukuojami. Pasak autorės, nors ikonos pačios savaime „nekalba“ užsienio politikos, jų prasmė yra kuriama užsienio politikos diskurse. Pateikiami keli tarptautinių ikoninių vaizdinių pavyzdžiai, tai: Jungtinių Valstijų vėliavos pakėlimas Ivo Džima saloje, po napalmo atakos bėganti nuoga mergaitė, Rugsėjo 11-ąją griūvantys Pasaulio prekybos centro dvyniai, Saddamo Husseino statulos nuvertimas, „Vyras su gobtuvu“ Abu Graibo kalėjime Irake ir t.t. Šie ikoniniai vaizdiniai, pasak L. Hansen, daro daugiau nei perteikia tai, „kas vyksta“, jie kondensuoja ir kuria reikšmingų tarptautinių įvykių (tokių kaip Antrasis pasaulinis karas, Vietnamo karas, „Karas prieš terorą“) prasmes¹⁰⁰.

Tarptautines ikonas grindžia diskurso agentai, o kuriant įvykius, grėsmes, tematiką ir tapatybes, ginama šalies vykdoma politika¹⁰¹. Darbo tyrimo dalyje taip pat plėtojamas užsienio politikos sprendimų priėmėjų kaip diskurso agentų vaidmuo, kai pasitelkus vaizdinius legitimizuojami valstybės vardu taikomi kariniai veiksmai. Auditorijos paramą jiems užsitikrinti padeda ir tai, kad ikonų vaizdiniai būna pristatomi kaip savaime suprantama užsienio politikos žinia, dažnai ir nekvestionuojant paties „savaiminio supratimo“. Remiantis postruktūralistine prieiga, ikonos yra itin reikšmingos, nes yra artikuliuojamos per bendruomenės ar tapatybės, kuri yra iš esmės nestabili, santykį¹⁰². Pateikiamas pavyzdys, kai Pasaulio prekybos centro ikona Rugsėjo 11-ąją buvo kuriama

---

⁹⁶ David Campbell; Michael J. Shapiro „Guest Editors' Introduction“. *Security Dialogue* 38(2), 2007, 133.

⁹⁷ Ten pat, 135.

⁹⁸ Lene Hansen, „How images make world politics: International icons and the case of Abu Ghraib“. *Review of International Studies*, 41, 2015, 263.

⁹⁹ Ten pat, 268.

¹⁰⁰ Ten pat, 265.

¹⁰¹ Ten pat

¹⁰² Ten pat, 271.

per „mes – užpultieji, kas priešas, kada užpuolikas veikė ir tai, ar karas, ar dialogas turi būti taikomas kaip atsakas“ požiūrį¹⁰³.

L. Hansen, nagrinėdama Jungtinių Valstijų paskelbto „karo prieš terorą“ vizualųjį aspektą, saugumizavimui pritaiko postruktūralistinę perspektyvą. Vaizdinei ikonai autorė priskiria ir jos analizuojamas pranašo Mahometo karikatūras Danijoje. Pastebima, kad šių karikatūrų „krizė“ buvo kurta ne kaip savarankiškas renginys su savo nepriklausoma ir specifine diskurso dinamika, bet kaip jau minėto „civilizacijų susidūrimo“ makro saugumizavimo (vieno iš „karo prieš terorą“ subdiskursų) pavyzdys¹⁰⁴. „Krizės“ kaip civilizacijų susidūrimo pateikimas rodo, jog su karikatūromis susiję pasisakymai ir sprendimai sudaryti kaip civilizacinės tapatybės ženklai. Pasak L. Hansen, tai lėmė žodžio „musulmonas“ virsmą ne tik religijos, bet ir rasės, kultūros (kitokios estetikos ir praktikos nei „Vakarų“), lyties ir politikos (radikaliam oponuojančio demokratijai ir individo teisėms) subjektu¹⁰⁵. Taigi, ikoniniai vaizdiniai ne tik kuria įvykių prasmę, bet ir diegia papildomus prasmių rinkinius.

Klaugas Doddsas pateikia dar vieną pavyzdį, kai ikoninis vaizdinys gali tvirtinti prasmes ne tik apie „kitą“, bet ir apie „savą“. Atakos Rugsėjo 11-ąją yra plačiai žiniasklaidos nušviestas/nušviečiamas įvykis, o tai, pasak mokslininko, įgalino Jungtinių Valstijų vyriausybę šiuos vaizdinius strategiškai pasitelkti politinio atsako formavimui¹⁰⁶. Pastebima, kad griūvantys Pasaulio prekybos centro pastatai naudoti kaip vizualus raginimas, Jungtines Valstijas išskiriant kaip „auką“. Tvirtinant vaizdinio trafareto modelį, pabrėžiamas ir žiniasklaidos vaidmuo. Šalies žiniasklaidos priemonės nuolat kartojo lėktuvų režimosi į Pasaulio prekybos centrą vaizdus, taip pat transliuodamos liudininkų reportažus, jų pateiktą medžiagą, kūrė betarpiškumo, itin greito informacijos pateikimo auditorijai išpūdį¹⁰⁷. Toks žiniasklaidos veikimas, pasak K. Dodds, labai paveikė visuomenės suvokimą apie šį įvykį.

F. Moller pastebi, kad įsirežusių lėktuvų vaizdai ne tik padėjo užtikrinti legitimumą Jungtinių Valstijų vykdomai saugumo politikai, bet ir tapo kiekvieno asmens vaizdo rezervuaro ir vaizdinės atminties dalimi, kuri reikalinga sėkmingai saugumo artikuliacijai¹⁰⁸. Panašiai kaip ir L. Hansen, autorius vaizdinių ir vaizdinės atminties svarbą saugumo studijose sieja su saugumizavimu. Teigiama, kad G. W. Busho administracija, nuolatos nurodydama, kad atakos yra terorizmo veiksmai,

---

¹⁰³ Hansen, „How images make world politics: International icons and the case of Abu Ghraib“. *Review of International Studies*, 274.

¹⁰⁴ Lene Hansen, „The politics of securitization and the Muhammad cartoon crisis: A post-structuralist perspective“. *Security Dialogue* 42(4-5), 2011, 364.

¹⁰⁵ Ten pat, 365.

¹⁰⁶ Klaus Dodds, „Geopolitics and the Visualization of the ‘War on Terror’“. *Security Dialogue* 38(2), 2007, 161.

¹⁰⁷ Ten pat

¹⁰⁸ Moller, „Photographic Interventions in Post-9/11 Security Policy“, 179.

o paplitę vaizdiniai – šios interpretacijos įrodymai, pasitelkė juos dominuojančio politinio diskurso kūrimui bei galimų kritikų disciplinavimui¹⁰⁹. Minimas nuorodas stengiasi įterpti į kolektyvinę atmintį, kad vykdoma saugumo politika būtų legitimizuojama ilgam. Nors vaizdinių pasitelkimas saugumo politikos legitimizavimui jau minėtas, tačiau F. Moller įveda ir svarbų laikotarpio aspektą.

Nagrinėjant „Islamo valstybės“ kaip grėsmės Jungtinių Valstijų nacionaliniam saugumui konstravimą, vertingos Simone Moli Friis įžvalgos apie 2014 metais „Islamo valstybės“ išplatintus vaizdo įrašus, kuriuose neva užfiksuotos amerikiečių žurnalistų egzekucijos. Kaip ir L. Hansen, autorė taip pat pabrėžia plataus matomumo įrašų vaidmenį vizualizuojant karo smurtą. Pastebima, kad tokie įrašai formuoja suvokimą apie karo „realybę“ ir „faktus“, o šiame kontekste politinis atsakas atrodo protingas ir teisėtas¹¹⁰. ISIS išplatinti įrašai, politiniame diskurse funkcionuodami kaip vizualiniai faktai, kuria „Islamo valstybę“ kaip „vėžį“, keliantį neišvengiamą ir išskirtinę grėsmę Vakarams. Įrašai, pasak S. M. Friis, buvo svarbūs konfliktą Sirijoje ir Irake iš naujo rėminant nuo „humanitarinio“ iki „sektantiškos“ krizės, keliančios pavojų „nacionaliniam saugumui“ ir reikalaujančios karinio atsako ir kontrteroristinės veiklos aktyvinimo¹¹¹. Šiuo diskursu palaikoma Jungtinių Valstijų ir Jungtinės Karalystės užsienio politika, paremta kariniais veiksmais prieš „Islamo valstybę“.

Vaizdiniai yra vienas iš esminių būdų, kaip „nutolę karai yra pateikiami visuomenei „namuose“, esančiai toli nuo tikro karo lauko¹¹². Tad galima teigti, kad vaizdinys pasitelkiamas kaip jau minėtos įsivaizduojamosios geografijos tvirtinimo priemonė. Pasak S. M. Friis, vaizdiniais yra fiksuojamos politinės tapatybės, jos kuria galios santykius, per kuriuos „Vakarų“ ir „Rytų“, „civilizuotų“ ir barbarų“, „draugų“ ir „priešų“ skirtys yra produkuojamos ir išlaikomos¹¹³. Autorė kvestionuoja minėtų vaizdo įrašų mobilizavimą, kaip nenuginčijamą įrodymą, kuriant nepaprastą situaciją¹¹⁴. Pasitelkiant ikonos sąvoką, svarstoma, kas nutinka politinių sprendimų priėmimui, kai konfliktas yra sumažinimas iki įsimintinos, tačiau neišvengiamai šališkos vaizdinės ikonos.

Apibendrinant minėtų postruktūralizmo autorių idėjas, galima teigti, jog pavojus nacionaliniam saugumui nėra objektyvi būseną, svarbus vaidmuo tenka jo kaip realiai egzistuojančios grėsmės interpretavimui ir artikuliacijai. Pabrėžiant „vidaus“ ir „išorės“ skirtį, akcentuojama ir įsivaizduojamoji geografija, kai pasitelkiant naujas skirstymo formas, tvirtinami jau įsigalėję

---

¹⁰⁹ Moller, „Photographic Interventions in Post-9/11 Security Policy“, 186.

¹¹⁰ Friis, „‘Beyond anything we have ever seen’: beheading videos and the visibility of violence in the war against ISIS“, 727.

¹¹¹ Ten pat, 737.

¹¹² Ten pat, 731.

¹¹³ Ten pat

¹¹⁴ Ten pat, 746.

Jungtinių Valstijų ir grėsmės valstybės saugumui naratyvai. Valstybės tapatybę formuojant per užsienio ar saugumo politiką, svarbus vaidmuo tenka ir vizualiosioms priemonėms. Vaizdinius pasitelkiant kaip akivaizdžius ir neiginčijamus įvykių interpretacijų įrodymus, diegiami ir tvirtinami „savo“ ir „kito“ prasmų rinkiniai, taip pat užsitikrinamas auditorijos palaikymas vykdomos politikos atžvilgiu. Nors jau kelerius metus Jungtinių Valstijų užsienio politikos veikėjai kaip vieną pagrindinių grėsmių nacionaliniam saugumui įvardija „Islamo valstybę“, šios grėsmės konstravimo vizualiajam aspektui akademinėje literatūroje nėra skiriamas pakankamas dėmesys. Darbo tyrime, analizuojant vaizdinio vaidmenį valstybės tapatybės formavime, šią spragą bent iš dalies ketinama užpildyti.

3. Tapatybės konstravimas per „Islamo valstybės“ grėsmę

3.1. Tyrimo dizainas

Norinti ištirti „Islamo valstybės“ grėsmės pasitelkimą Jungtinių Valstijų tapatybės konstravime, darbe taikoma postruktūralistinė diskurso analizė, leidžianti nustatyti, kaip faktai yra formuojami ir kaip jie veikia užsienio politikos debatus¹¹⁵. Pasak postruktūralistinę diskurso tyrimo metodologiją pateikiančios L. Hansen, svarbu tai, jog užsienio politikos diskursai yra analitiniai konstruktai (ne empiriniai objektai), per kuriuos tapatybės ir politikos konstravimas bei jungtys gali būti studijuojamos¹¹⁶. Šiuos diskursus tyrime ketinama identifikuoti per kalbėtų, skaitytų ar rašytų tekstų analizę, taip pat naudojamas nuorodas į vaizdinius.

Pateikdama intertekstualumo tyrimo modelius, autorė išskiria kelis diskursų lygmenis, kuriems gali būti skiriamas analitinis dėmesys. Pirmasis – oficialus diskursas, kai analizuojamos valstybės ar vyriausybės vadovų, aukštų kariuomenės pareigūnų, svarbių tarptautinių institucijų vadovų oficialios kalbos. Pagal kitus modelius, dėmesys skiriamas platesniems užsienio politikos debatams, į kuriuos įsitraukia politinė opozicija, žiniasklaida ir korporacinės institucijos. Taip pat galima tirti kultūrinės reprezentacijas filmuose, televizijos programose, fotografijoje, muzikoje, poezijoje, architektūroje ir kitur. Pagal paskutinį L. Hansen išskiriamą modelį, analitinis dėmesys skiriamas „marginaliam“ politiniam diskursui, tai socialinių judėjimų, akademikų, nevyriausybinų organizacijų tekstams¹¹⁷.

Kaip svarbiausias diskursas išskiriamas oficialusis, nes valdžioje esantys politikai turi institucinę galią apibrėžti užsienio politiką¹¹⁸. Šiame tyrime didžiausias dėmesys ir yra skiriamas oficialiems Jungtinių Valstijų prezidento B. Obamos tekstams. Nagrinėjami tekstai gali būti priskiriami keliems funkciniais stiliams: administraciniam (oficialūs pranešimai, pareiškimai, kreipimaisi, strategijos, telefoninių pokalbių santraukos, oficialūs laiškai) ir publicistiniam (kalbos, atsakymai į žurnalistų pateiktus klausimus, spaudos konferencijos). Svarbu paminėti, kad tyrime analizuojami tekstiniai šių žanrų variantai, tad dėmesys neverbalinei kalbai ar auditorijos reakcijai nėra skiriamas.

Analizuojant, kaip „Islamo valstybė“ pasitelkiama Jungtinių Valstijų tapatybės formavime, tiriamas konkretaus laikotarpio šios šalies užsienio politikos diskursas. Jo pradžia – 2014 metų birželio 29 diena, kai ISIS paskelbė apie „kalifato“ įkūrimą Irake ir Sirijoje. Tuomet pranešta, kad

---

¹¹⁵ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 31.

¹¹⁶ Ten pat, 51.

¹¹⁷ Ten pat, 64

¹¹⁸ Ten pat, 67.

grupuotės lyderis Abu Bakr al-Baghdadi kaip kalifas yra „visur esančių musulmonų lyderis“¹¹⁹. Pastebima, kad po šio įvykio „Islamo valstybė“ vis dažniau artikuliuota prezidento diskurse. Kadangi ISIS veikla tebesitęsia, kaip nagrinėjamo laikotarpio pabaiga pasirinkta 2015 metų gruodžio 31 diena.

Tyrimui pasitelkti tekstai, kurie yra pasiekiami oficialioje Baltųjų rūmų interneto svetainėje (<https://www.whitehouse.gov/>). Juose minimi tokie raktiniai žodžiai kaip „Islamo valstybė“, „ISIS“ ir „ISIL“. Pastebima, kad savo kalbose Jungtinių Valstijų prezidentas dažnai reaguoja į su „Islamo valstybe“ susijusius įvykius, skelbia apie šalies vadovaujamos koalicijos veiksmus prieš ISIS, susitikdamas su kitų valstybių lyderiais, prezidentas aptaria organizacijos keliamas grėsmes pasaulio saugumui.

Pasitelkus L. Hansen siūlomą postruktūralistinę diskurso analizės būdą, darbe pirmiausia tiriama, kokie „savi“ ir „kiti“ yra kuriami užsienio politikos diskurse, koks radikalus skirtumas yra tarp jų. Oficialus B. Obamos diskursas taip pat tiriamas per tris tapatybės konstravimo dimensijas, kuriomis artikuliuojama skirtis, tai – erdvės, laiko ir etikos dimensijos¹²⁰. Jau minėta, kad „karo prieš terorą“ diskurse dažnai naudota S. P. Hungtino išpopuliarinta „civilizacijų susidūrimo“ tema. Nagrinėjant „Islamo valstybės“ grėsmės artikuliaciją, šiai metaforai taip pat skiriamas dėmesys.

Tyrimo prezidento B. Obamos oficialus diskursas lyginamas su anksčiau šalį valdžiusio G. W. Busho oficialiuoju diskursu. Po Rugsėjo 11-osios prezidento kalboms bei oficialiems dokumentams tirti skirtas itin didelis postruktūralizmo mokslininkų dėmesys, todėl darbe nauja detali G. W. Busho kalbų analizė nėra vykdoma, o lyginimui dažnai pasitelkiami tuometinio prezidento diskursą nagrinėjantys akademiniai darbai, kai kada – kalbų citatos, pateiktos žiniasklaidos priemonėse. Postruktūralizmo autorių naudojami analizės aspektai pasitelkiami ne tik tirti Jungtinių Valstijų tapatybės konstravimui per „Islamo valstybės“ grėsmę, jie taip pat leidžia ir palyginti tapatybės konstravimą ilgesniu periodu. Lyginant du minėtus diskursus dėmesys kreipiamas į „savo“ ir „kito“ skirties artikuliaciją, terorizmo kaip grėsmės nacionaliniam saugumui įvardijimą, galimus tapatybės pokyčius ar įtvirtinimus.

Kaip jau minėta, siekiant detaliau analizuoti valstybės tapatybei itin svarbų grėsmės konstravimo aspektą, tyrime dėmesys skiriamas ir vaizdiniams. Anot L. Hansen, ikonos tarptautiniuose santykiuose nėra išsamiai teorizuojamos ar empiriškai tiriamos¹²¹. Siekdama užpildyti šią nišą, mokslininkė išgrynina tarptautinių ikoninių vaizdinių koncepciją. Remiantis ja, darbe analizuojamas vaizdo įrašų (kuriuose, kaip teigiama, užfiksuoti amerikiečių žurnalistų nužudymai)

---

¹¹⁹ BBC, „Isis rebels declare 'Islamic state' in Iraq and Syria“, 2014. <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28082962>> [Žiūrėta 2015 12 08].

¹²⁰ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 48-50.

¹²¹ Hansen, „How images make world politics: International icons and the case of Abu Ghraib“, 266.

vaidmuo, formuojant „Islamo valstybės“ grėsmę. Ketinama tirti, kaip šie vaizdo įrašai buvo pasitelkiami karo „realybės“ įrodymui, taip legitimizuojant Jungtinių Valstijų vykdomus veiksmus.

Atrinkus minėtus prezidento B. Obamos tekstus, diskurso analizė toliau atliekama juos sisteminant. Skaitomas kiekvienas šaltinis, dėmesys skiriamas žodžių junginiams, kuriais apibrėžiama ISIS, terorizmas, Jungtinės Valstijos, sąjungininkai, islamas ir t.t.. Temai reikšmingos teksto dalys yra išrenkamos, suskirstomos ir interpretuojamos. Tyrimo pabaigoje pateikiami jo rezultatai ir išvados. Svarbu pastebėti, kad skaitant tuos pačius tekstus, tačiau juos nagrinėjant pasitelkus kitokius klausimus ir interpretaciją, ne tik ji, bet ir galutinis tyrimo rezultatas gali skirtis. Tyrimas padės nustatyti, kaip pasitelkiant „Islamo valstybę“ konstruojama Jungtinių Valstijų tapatybė, kokios jos konstravimo tendencijos.

3.2. Analizuojamo laikotarpio įvykiai

Tiriant B. Obamos diskursą, pasirinktas pusantrų metų laikotarpis. Per jį galima išskirti kelis su „Islamo valstybe“ ir Jungtinių Valstijų veikla susijusius įvykius, svarbius diskurso formavimui. Tiesa, svarbu paminėti, kad tyrime pateikiamos reikšmių interpretacijos, dėmesį skiriant ne konkrečioms įvykiams ar veikėjams. Pasak L. Hansen, geografinis ir politinis tapatybės konstravimas dažniausiai artikuliuojamas per kartojimo, progreso, transformacijos, atsilikimo ar plėtros temas¹²². Iš postruktūralistinės perspektyvos, egzistuoja aiškūs diskursai, tuomet prasmių rėminimai yra labiau interpretavimo lęšiai, nei objektyvios istorinės tiesos. Tuo pačiu postruktūralizmas neneigia materialių faktų egzistavimo, teigiama, kad jie yra produkuojami ir įterpiami į užsienio politikos diskursą. Patys faktai savaime neužtikrina automatiško politinio atsako, o efektas politikoje pasiekiamas juos patalpinant į tam tikrą diskursą¹²³. Nors didesnis dėmesys konkrečioms įvykiams nebus skiriamas, pateikiami keli jų, dažniausiai reprezentuoti oficialiose prezidento kalbose ir dokumentuose.

Jau minėta, jog pranešimai apie tai, jog „Islamo valstybės“ lyderis A. B. al-Baghdadis paskelbia apie kalifato įkūrimą Sirijoje ir Irake, žiniasklaidoje pasirodė 2014 metų birželio 29 dieną. Rugpjūčio 7 dieną prezidentas B. Obama praneša apie oficialų leidimą rengti oro smūgius prieš ISIS Irake¹²⁴. Rugpjūčio 19 dieną ISIS išplatina vaizdo įrašą, kuriame, kaip teigiama, įvykdoma amerikiečių žurnalisto Jameso Foley egzekucija, pranešama apie mirties bausmes kitiems amerikiečiams, jei

---

¹²² Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 7.

¹²³ Ten pat, 31.

¹²⁴ Tara John, „Timeline: The Rise of ISIS“, 2015. <<http://time.com/4030714/isis-timeline-islamic-state/>> [žiūrėta 2015 12 10].

Jungtinių Valstijų antskrydžiai nebus nutraukti. Rugsėjo 2-ąją išplatinamas dar vienas vaizdo įrašas, šį kartą, kaip teigiama, su amerikiečio žurnalisto Steveno Sotloffo nužudymu. Po kelių dienų žiūrimiausiu televizijos laiku prezidentas B. Obama paskelbė kreipimąsi, kuriame pareiškė apie visišką ISIS sunaikinimą. Rugsėjo 22 dieną Jungtinės Valstijos kartu su penkiomis Arabų sąjungininkėmis pradeda oro smūgius ir Sirijoje. Vėliau skelbta apie britų, japonų žurnalistų, amerikiečių pagalbos darbuotojų nužudymą. Žiniasklaida pranešė apie „Islamo valstybės“ ir su ja siejamų grupuočių surengtus išpuolius Prancūzijoje, Tunise, Libijoje, Jemene.

2015 metų gegužės 3-ąją ISIS veikla pasiekė ir Jungtinių Valstijų teritoriją, Dallaso priemiestyje tądien, kaip teigiama, buvo nušauti du „Islamo valstybės“ paskatinti teroristai. Gegužės 22-ąją pranešama, kad grupuotės kovotojai iš esmės kontroliuoja pusę Sirijos teritorijos, taip pat visas sienos kirtimo zonas su Iraku. Skelbiama apie teroristinius išpuolius Egipte, Saudo Arabijoje, Tunise, Turkijoje. Spalio 1 dieną Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas paskelbė apie šalies pradedamus oro antskrydžius Sirijoje¹²⁵. „Islamo valstybė“ prisiėmė kaltę už spalio 31 dieną Egipte numuštą Rusijos keleivinį lėktuvą su 224 žmonėmis, taip pat ir teroristinę ataką Paryžiuje, kur lapkričio 13 dieną nužudyti 129 žmonės. Gruodžio 2 dieną 14 žmonių buvo nužudyti per San Bernardino ataką Kalifornijoje. Nors tai nėra visi reikšmingi su tyrimo tema susiję įvykiai, paminėtieji yra dažniausiai artikuluojami nagrinėjamuose B. Obamos tekstuose.

3. 3. „Islamo valstybė“ ir Jungtinės Valstijos. „Kitas“ ir „savas“

Vykdamas postruktūralistinį diskurso tyrimą, pirmiausia svarbu išskirti terminus, kurie aiškiai identifikuoja „kito“ konstravimą¹²⁶. Pasak L. Hansen, „kitas“ demonizuojamas, jam priskiriami tokie apibūdinimai kaip „blogis“, „diktatorius“, „teroristas“, o „savam“ – „geras“, „civilizuotas“, „teisingas“, „užpultas“ ir t.t. Analizuojant pasirinkto laikotarpio tekstus, pastebima, kad „Islamo valstybė“ dažniausiai siejama su „barbariškumu“, „brutalumu“, „laukiniškumu“, „neapykanta“, „tuščia vizija“¹²⁷.

Anot M. Foucault, egzistuoja skirtis tarp „laukinio“ ir „barbaro“, kai „laukinis“ suvokiamas kaip kilnus žmogus, neturintis praeities, o „barbaras“ – pavojingas, žiaurus, konfliktuojantis su

---

¹²⁵ Andrew Osborn ir Phil Stewart, „Russia begins Syria air strikes in its biggest Mideast intervention in decades“, 2015. <<http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-russia-idUSKCN0RU0MG20151001>> [žiūrėta 2015 12 08].

¹²⁶ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 42.

¹²⁷ The White House, „Remarks by President Obama and President Ilves of Estonia in Joint Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-and-president-ilves-estonia-joint-press-confer-0>> [žiūrėta 2016 01 08].

civilizacija¹²⁸. Šiuo atveju įvardijant „Islamo valstybę“ žodis „laukinis“ netenka pozityviosios savo konotacijos, jo reikšmė supanašėja, jei visai nesutapatinama su žodžio „barbaras“. „Barbariško“, „barbaro“ epitetais priešininkas („kitas“) apibūdinamas skirtingais Jungtinių Valstijų užsienio politikos laikotarpiais¹²⁹, tad tapatybės konstravime galima nustatyti tam tikrą tęstinumą.

„Kito“ artikuliuojimo tęstinumą leidžia pastebėti ir grėsmei įvardyti naudojama „vėžio“ metafora. Po dviejų amerikiečių žurnalistų nužudymo, 2014 metų rugsėjo 10-osios dienos oficialiame pareiškime B. Obama ISIL įvardija kaip „vėžį, kurį reikia sunaikinti“¹³⁰. Po teroristinių atakų Paryžiuje, 2015 metų lapkričio 16 dieną, prezidentas teigė, jog „ISIL yra blogio veidas“¹³¹. Prezidento pirmtakas G. W. Bushas taip pat savo kalbose naudojo „vėžio“ metaforą, ją pritaikęs S. Husseino režimui Irake įvardyti: „Jei mes einame į karą, vyks režimo pokytis, išstumsiantis šį vėžį iš Irako“¹³². 2001-aisiais Jungtinių Valstijų valstybės sekretorė Condoleezza Rice su vėžiu sutapatino al-Qaeda: „Tai kaip vėžio išpjovimas iš daugiau nei 60-ies šalių; turi prieiti iki tų vėžinių ląstelių ir išrauti jas iki pat šaknų...“¹³³.

D. Campbellas ligų pasitelkimą artikuliuojant „kitą“ priskiria sociomedicininiam diskursui. Pastebima, jog kariniai veiksmai yra persmelkti medicininio diskurso: gali nurodyti atakas ir kontratakas, invaziją ir gynybą, „kolonizuojančias ląsteles, bombarduojamus pacientus, ar kūnus, kurie yra suardyti“¹³⁴. Apjungus „barbaro“ ir „vėžio“ konotacijas, neigiamas „kito“ suvokimas padeda natūralizuoti „save“, reprezentuojant kaip „normalų“, „sveiką“ ir „civilizuotą“¹³⁵. Tuomet „kitas“ – „patologiškas“, „nesveikas“, „barbariškas“. Per nurodytą kontrastą ne tik reprezentuojami ir tvirtinami „savo“ bei „kito“ įvaizdžiai, bet ir kuriamas užsienio politikos vykdymui palankus diskursas, kai sukuriama erdvė, legitimizuojanti karinius veiksmus. B. Obama „Islamo valstybę“ lygindamas su „vėžiu, kurį reikia sunaikinti“ ir savo kalbomis apeliuodamas į auditoriją, kuria moralinį pateisinimą šalies vykdomai užsienio politikai.

---

¹²⁸ Foucault, *Society must be defended: Lectures at the College de France*, 195.

¹²⁹ Campbell, „The Biopolitics of Security: Oil, Empire, and the Sports Utility Vehicle“, 948.

¹³⁰ The White House, „Statement by the President on ISIL Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>> [Žiūrėta 2016 01 08].

¹³¹ The White House, „Press Conference by President Obama -- Antalya, Turkey“ 2015.

<<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/16/press-conference-president-obama-antalya-turkey>> [Žiūrėta 2016 01 08].

¹³² BBC, „Bush on Iraq: Key points“, 2003. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2828009.stm> [Žiūrėta 2016 05 01].

¹³³ CNN, „Bush arrives in Shanghai for APEC“, 2001.

<<http://edition.cnn.com/2001/US/10/17/ret.china.bush.apec/index.html>> [Žiūrėta 2016 05 01].

¹³⁴ Campbell, *Writing Security - United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, 85.

¹³⁵ Ten pat, 89.

Jungtinių Valstijų prezidentas ISIS sieja su terorizmu: „ISIL yra teroristinė organizacija, gryna ir paprasta“¹³⁶. Ne tik B. Obamos kalbose, bet ir 2015 metų vasarį pristatytoje Jungtinių Valstijų Nacionalinėje saugumo strategijoje terorizmo grėsmė šalies nacionaliniam saugumui išskirta kaip viena ryškiausių¹³⁷. Pasak W. Connolly, „terorizmas, kaip valstybės sistemos konstruojamas „kitas“, leidžia valstybei ir tarpvalstybinei sistemai ginti suverenumo logiką tarptautinėje sferoje, kovojant su jų negalia pakeisti sisteminės sąlygas, kuriose nevalstybiniai veikėjai generuoja smurtą“¹³⁸. Taip terorizmas pasitarnauja ir vidaus šalininkų telkimui, leidžia paaiškinti pavojaus, nusivylimo ar neefektyvumo patirtį. „Islamo valstybės“ priskyrimas teroristinei organizacijai mobilizuoja nehomogenišką Jungtinių Valstijų visuomenę, taip pat padeda užtikrinti palaikymą kontrteroristinėms priemonėms.

Po San Bernardino atakų Kalifornijoje, 2015 metų gruodį B. Obama pristatė karinės kampanijos, skirtos ISIL sunaikinimui, duomenis. Jungtinės Valstijos ir šalies ginkluotosios pajėgos, pasak jo, „tęsia vadovavimą globaliai koalicijai“¹³⁹. Išskiriami keli strategijos lygmenys: teroristų „medžioklė“; Irako ir Sirijos pajėgų apmokymas ir apginklavimas kovai su ISIL sausumoje; organizacijos operacijų stabdymas, trukdant jos vykdomą rekrutavimą, finansavimą ir propagandą; atkakli diplomatija, siekiant užbaigti Sirijos pilietinį karą¹⁴⁰. Pranešama apie 9000 oro smūgių, surengtų iki tuomet, kurie buvo nukreipti prieš „Islamo valstybę“.

Pastebima, kad neretai akcentuojamos nekaltų žmonių gyvybės, prarandamos dėl terorizmo, tačiau itin retai minimi atvejai, kai žmonės žūsta per valstybės inicijuojamus karus ar nekarines operacijas. Įprastai civilių žūtys dėl Jungtinių Valstijų ir sąjungininkų rengiamų oro antskrydžių nagrinėjamo laikotarpio kalbose nėra minimos. Dažniausiai pateikiamas įvykdytų antskrydžių skaičius, įvardijama kokios strateginiai ISIS objektai jų metu buvo sunaikinti, kiek „teroristų“ ir jų vadų „išdanginta“, kokias Irako ir Sirijos teritorijas iš kovotojų pavyko susigrąžinti¹⁴¹.

Kaip jau ir minėta, „kito“ artikuliuojimas yra reikalingas „savo“ kūrimui. Todėl šiame kontekste svarbu aptarti Jungtinėms Valstijoms „tenkantį“ vaidmenį. B. Obama kalbose pabrėžia savo

---

¹³⁶ The White House, „Statement by the President on ISIL Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>> [žiūrėta 2016 01 08].

¹³⁷ The White House, „National Security Strategy“, 2015.

<https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf> [žiūrėta 2016 01 08].

¹³⁸ Connolly, *Identity/Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox*, 207.

¹³⁹ The White House, „Remarks by the President on the Military Campaign to Destroy ISIL“, 2015

<<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/12/14/remarks-president-military-campaign-destroy-isil>> [žiūrėta 2016 01 12].

¹⁴⁰ Ten pat

¹⁴¹ The White House, „Remarks by the President After Meeting with National Security Team“, 2015.

<<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/25/remarks-president-after-meeting-national-security-team>> [žiūrėta 2016 01 10].

atstovaujamos šalies lyderystę ir itin reikšmingą jos vaidmenį kovojant prieš ISIS. Nacionalinių interesų, universalių vertybių ir taisyklėmis grįstos tarptautinės tvarkos kontekste akcentuojama „stipri ir tvari amerikiečių lyderystė“¹⁴². Kovoje su ISIL pabrėžiamas „kilnus“ Jungtinių Valstijų vaidmuo: „mes būsim vieningi ir įsipareigoję savo idealams, kurie mus formavo daugiau nei du šimtmečius, įskaitant galimybę ir teisingumą, orumą kiekvienam žmogui“¹⁴³. B. Obamos kalbose tvirtinamas Jungtinių Valstijų, ginančių „teisę, teisingumą ir orumą“, įvaizdis¹⁴⁴. Šios savybės yra priešingos toms, su kuriomis prezidento kalbose yra siejama „Islamo valstybė“.

Anot L. Hansen, pastebėti „savo“ ir radikalaus „kito“ konstravimą nepakanka. Pasak jos, užsienio politikos diskurse yra svarbūs ir skirtingi „kitoniškumo“ lygiai, kai „kitas“ artikuluojamas ne per įprastą radikalią skirtį, bet per sudėtingesnį tapatybių tinklą¹⁴⁵. Skirtingus „kito“ lygmenis galima pastebėti ir B. Obamos kalbose, kai ISIS artikuluojamas kaip radikalus „kitas“, o grupuotės užimtose teritorijose gyvenantys sirai ir irakiečiai – kaip tie, kuriuos „ISIL terorizuoja“. Teigiama, jog prieš musulmonus, kurdus pasitelkiama „sisteminga ir plataus masto agresija“¹⁴⁶. Nors šie gyventojai nėra sutapatunami su „savais“, vis dėlto, savo „kitoniškumu“ tikrai nesiekia radikalaus „kito“ lygmens.

Tapatybės konstravimui svarbi ne tik „savo“ ir „kito“ skirties, „kitoniškumo“ lygio akcentavimai, bet ir jos formavimas per saugumizavimo autorių minimą pozityvųjį aspektą. Tokiu atveju valstybės savo skirtingumą išsaugo vienydamosis su tomis šalimis, kurios turi bendrus svarbiausius tapatybės bruožus, pavyzdžiui yra demokratiškos, priklauso toms pačioms tarptautinėms organizacijoms¹⁴⁷. Tiriant B. Obamos oficialų diskursą galima pastebėti, jog Jungtinių Valstijų tapatybei svarbi bendrystė su sąjungininkais, tiesa, vienijančiu dėmeniu išskiriamos ne tik bendros vertybės, bet ir bendra grėsmė: „ISIL kelia tikrą grėsmę, mane drąsina faktas, kad ir mūsų draugai bei sąjungininkai atpažįsta tą pačią grėsmę“¹⁴⁸.

---

¹⁴² The White House, „Fact Sheet: The 2015 National Security Strategy“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/02/06/fact-sheet-2015-national-security-strategy>> [žiūrėta 2016 01 10].

¹⁴³ The White House, „Remarks by the President in Closing of the Summit on Countering Violent Extremism“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/02/18/remarks-president-closing-summit-countering-violent-extremism>> [žiūrėta 2016 01 12].

¹⁴⁴ The White House, „Statement by the President on ISIL Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>> [žiūrėta 2016 01 08].

¹⁴⁵ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 38-41.

¹⁴⁶ The White House, „Remarks by President Obama and President Ilves of Estonia in Joint Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-and-president-ilves-estonia-joint-press-confer-0>> [žiūrėta 2016 01 08].

¹⁴⁷ Buzan, *The United States and the Great Powers: World Politics in the Twenty-First Century*, 19.

¹⁴⁸ The White House, „Remarks by President Obama at NATO Summit Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/05/remarks-president-obama-nato-summit-press-conference>> [žiūrėta 2016 01 08].

Kaip pastebi L.Hansen, užsienio politikos veikėjų tikslas yra pristatyti tokią užsienio politiką, kuri atrodytų legitimi ir vykdytina aktualiai auditorijai¹⁴⁹. Nagrinėjamu atveju būtų galima išskirti dvi pagrindines auditorijas, į kurias oficialus Jungtinių Valstijų užsienio politikos diskursas yra nukreiptas: vidaus (šalies politikos veikėjai, gyventojai) ir išorės (užsienio valstybių, sąjungininkų politikos veikėjai, gyventojai).

Apibendrinant galima teigti, kad oficialiame B. Obamos diskurse Jungtinių Valstijų tapatybė ir toliau kuriama per ryškią skirtį tarp „savas“ ir „kitas“. Kai „savas“ – „teisingos“, „vieningos“, „lyderės“ Jungtinės Valstijos, kovojančios su „kitu“ – „barbariška“, vėžiui prilyginama, „žiauria“, „teroristine“ ISIS. Šis skirtumas yra radikalus, tačiau ne tik per jį kuriama valstybės tapatybė. Tam svarbūs ir „kitoniškumo“ lygiai, kai pavyzdžiui Irako gyventojai pristatomi ne kaip radikalus „kitas“, bet kaip „terorizuojamieji“, kuriems „reikia padėti“. Šiomis reprezentacijomis tvirtinamos dominuojančios prasmės apie „Islamo valstybę“, taip pat kuriamas legitimumas prieš ją nukreiptiems Jungtinių Valstijų veiksams. Užsienio politikos diskurse nustačius „kitą“ ir jo radikalumą, toliau dėmesys bus skiriamas ir skirtingoms identiteto konstravimo dimensijoms.

3. 4. Tapatybės konstravimo dimensijos

3.4.1. Erdvinė dimensija

Kaip pastebi L. Hansen, užsienio politikos diskursai yra plėtojami per tris skirtingas tapatybės konstravimo dimensijas¹⁵⁰. Pagal pirmąją – erdvinę – dėmesys skiriamas geografinės vietos, šalies ar sienos aspektams. Analizuojant tekstus, nustatyta, kad nagrinėjamo laikotarpio pradžioje „Islamo valstybė“ buvo įvardijama kaip regioninė grėsmė. 2014 metų liepą B. Obama teigė, jog „ISIL kelia grėsmę Irako ir viso regiono saugumui“¹⁵¹. Jungtinėms Valstijoms prieš pradėdant ir jau pradėjus rengti oro smūgius, nukreiptus prieš „Islamo valstybę“ Irake, prezidentas grėsmės apimtį „išplėtė“, sakydamas, jog rimta grėsmė kyla ne tik visoms Irako bendruomenėms, bet ir Jungtinių Valstijų personalui, esančiam Irake¹⁵². Po dviejų amerikiečių žurnalistų, kaip teigiama, nužudymo B. Obama

---

¹⁴⁹ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 28.

¹⁵⁰ Ten pat, 47.

¹⁵¹ The White House, „Readout of the President’s call with King Abdullah bin Abdulaziz Al-Saud of Saudi Arabia“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/07/02/readout-president-s-call-king-abdullah-bin-abdulaziz-al-saud-saudi-arabi>> [Žiūrėta 2016 01 08].

¹⁵² The White House, „Readout of the President’s Call with President Hollande of France Arabia“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/08/09/readout-presidents-call-president-hollande-france>> [Žiūrėta 2016 01 09].

pareiškė, jog ISIL yra grėsmė ne tik Irako ir Sirijos gyventojams, Artimųjų Rytų regionui, bet ir Amerikos gyventojams, personalui ir infrastruktūrai¹⁵³.

Vėliau grėsmės apimtys dar labiau plečiamos. 2015 metų vasarį B. Obama pareiškė, jog be jau minėtų grėsmių, ISIS pavojų kelia ir Jungtinių Valstijų nacionaliniam saugumui ir šios šalies teritorijoje¹⁵⁴. Tų pačių metų gruodį prezidentas teigė, kad „ISIL yra globali grėsmė, kuri turi būti nugalėta globaliu atsaku“¹⁵⁵. Dėmesį verta atkreipti ir į prezidento „Kreipimąsi į tautą“ po San Bernardino atakos Kalifornijoje – pačioje valstybės teritorijoje. B. Obama pastebi, jog internetui „trinant atstumus tarp šalių“, auga „teroristų pastangos užnuodyti tokių žmonių kaip Bostono maratono sprogdintojų ir San Bernardino žudikų mintis“¹⁵⁶. Nors prezidentas kalboje atakos vykdytojus įvardija kaip teroristus, jų tiesiogiai „Islamo valstybės“ nariams nepriskiria. Taip pat pabrėžiamos pastangos užtikrinti gimtosios žemės saugumą, būtinybė „išlikti darniems kaip vieningai amerikiečių šeimai“¹⁵⁷. Taigi, „Islamo valstybė“ iš lokalsios ir regioninės grėsmės perartikuluota į universalią grėsmę Jungtinių Valstijų ir viso pasaulio saugumui.

Per įvardytą sienų „brėžimą“ yra kuriamas valstybės identitetas. Pasak D. Campbello, atribojant „vidų“ nuo „išorės“, „savą“ nuo „kito“, erdvė suskirstoma į „pranašesnę“ ir „menkesnę“, taip konstruojama socialinė erdvė, kurioje pastebima aiški moralinė hierarchija¹⁵⁸. ISIS įvardijant kaip didelę grėsmę saugumui keliantį „išorės blogį“, yra ne tik vienijama ir disciplinuojama vidaus auditorija, bet ir telkiama „draugiškų“ užsienio valstybių parama. Priklausomai nuo to, kokiam renginyje dalyvauja prezidentas (sako kalbą NATO viršūnių susitikime ar kreipiasi į Kongreso narius, bendrauja su keliais šalių lyderiais ar telefonu kalba su tam tikros valstybės vadovu), B. Obama pritaiko ISIS keliamą grėsmę, pateikdamas ją kaip grėsmę ne tik Irako ir Sirijos gyventojams, bet ir regiono, Jungtinių Valstijų, NATO ar pasaulio saugumui¹⁵⁹.

---

¹⁵³ The White House, „Statement by the President on ISIL Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>> [Žiūrėta 2016 01 08].

¹⁵⁴ The White House, „Letter from the President -- Authorization for the Use of United States Armed Forces in connection with the Islamic State of Iraq and the Levant“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/02/11/letter-president-authorization-use-united-states-armed-forces-connection>> [Žiūrėta 2016 01 10].

¹⁵⁵ The White House, „Statement by the President on Counter-ISIL Steps by the United Kingdom and Germany Conference“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/12/03/statement-president-counter-isil-steps-united-kingdom-and-germany>> [Žiūrėta 2016 01 10].

¹⁵⁶ The White House, „Address to the Nation by the President“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/12/06/address-nation-president>> [Žiūrėta 2016 01 11].

¹⁵⁷ The White House, „Press Conference by the President, 12/18/15“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/12/18/press-conference-president-121815>>. [Žiūrėta 05 01].

¹⁵⁸ Campbell, „The Biopolitics of Security: Oil, Empire, and the Sports Utility Vehicle“, 948.

¹⁵⁹ The White House, „Remarks by President Obama at NATO Summit Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/05/remarks-president-obama-nato-summit-press-conference>> [Žiūrėta 2016 01 08].

Svarbus vaidmuo konstruojant tapatybę užsienio politikoje tenka ir įsivaizduojamajai geografijai. Pirmosiose po Rugsėjo 11-osios patvirtintose valstybės saugumo strategijose pabrėžiama integracijos politika, kai kitos šalys savo požiūrį ir veiksmus raginamos pritaikyti prie Jungtinių Valstijų¹⁶⁰. Integracijos politikos tęstinumas pastebimas ir B. Obamos kalbose. Po vadinamųjų Paryžiaus atakų 2015 metų lapkritį prezidentas išreiškė palaikymą Prancūzijai: „Mes amerikiečiai mylime Prancūziją, nes dedikuojame save tiems paties idealams – visi žmonės nusipelno gyvenimo, laisvės ir laimės siekimo“¹⁶¹. B. Obama kitoje savo kalboje daugiskaita įvardijo G20 narių bendrystę: „mūsų šalys išsiuntė akivaizdžią žinią, kad mes esame vieningi prieš šią grėsmę“¹⁶². B. Obama, kaip Jungtinių Valstijų prezidentas, šiuo atveju prisiima lyderystę, apibendrindamas ir suvienodindamas skirtingą formato narių poziciją „Islamo valstybės“ atžvilgiu, taip ją pritaikydamas prie tos, kuri būdinga Jungtinių Valstijų užsienio politikos sprendimų priėmėjams.

Rusijai 2015 metų rugsėjį pradėjus rengti oro antskrydžius Sirijoje, B. Obama savo kalbose suabejodavo Rusijos ketinimais: „Per kelias šias savaites, kai jie pradėjo oro smūgius Sirijoje, jų esminiai taikiniai buvo nuosaiki opozicija, kurie gąsdino Assadą“¹⁶³. Prezidentas pabrėžia, kad Jungtinės Valstijos vadovauja daugiau nei 65 šalių kampanijai, nukreiptai prieš ISIL, o kalbėdamas apie Rusijos veiksmus, jis kritikuoja šalies paramą Sirijos prezidentui B. al-Assadui, Rusijos bandymus susilpninti opoziciją, taip netgi prisidedant prie ISIL stiprinimo, akcentuoja netikslius Rusijos oro pajėgų smūgius. Galima pastebėti, jog nepavykstant Rusijos pozicijos priderinti prie Jungtinių Valstijų, B. Obama savo kalbose nors kartais ir įvardija bendrus abiejų valstybių siekius, vis dėlto dažniau pabrėžia savavališkus Rusijos veiksmus, taip šalį dezintegruodamas.

„Karo prieš terorą“ kontekste pasitelkiant naujus antipatijos terminus („blogio ašis“, „teroro miestai“, „grėsmingos šalys“) steigtos naujos erdvės padalijimo formos¹⁶⁴. Oficialiame prezidento diskurse tuomet dažna tema buvo valstybės sienų apsaugojimas, kvestionuojant kitų šalių sienų neliečiamumą. Šią tendenciją galima pastebėti ir B. Obamos kalbose. Bendrai nurodydamas ISIS užimtas teritorijas Sirijoje ir Irake, prezidentas teigia, jog „ISIL yra blogio veidas“¹⁶⁵. Taip diegiamas

---

¹⁶⁰ Bialasiewicz, 414.

¹⁶¹ The White House, „Remarks by President Obama and President Hollande of France in Joint Press Conference“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/24/remarks-president-obama-and-president-hollande-france-joint-press>>. [Žiūrėta 2016 05 03].

¹⁶² The White House, „Press Conference by President Obama -- Antalya, Turkey“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/16/press-conference-president-obama-antalya-turkey>>. [Žiūrėta 2016 01 08].

¹⁶³ The White House, „Press Conference by President Obama“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/22/remarks-president-obama-press-conference>>. [Žiūrėta 2016 05 03].

¹⁶⁴ Bialasiewicz, 414.

¹⁶⁵ The White House, „Press Conference by President Obama -- Antalya, Turkey“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/16/press-conference-president-obama-antalya-turkey>>. [Žiūrėta 2016 01 08].

suvokimas labiau ne apie konkrečius grupuotei priklausančius asmenis, o apie ištiesas teroristines teritorijas.

Kaip jau minėta, „Islamo grėsmė“ ne iš karto buvo reprezentuojama kaip grėsmė Jungtinių Valstijų nacionaliniam saugumui. Pasak saugumizavimo autorių, tai, kada dalykas pradedamas legimizuoti kaip problema nacionaliniam saugumui, labiau lemia politinis pasirinkimas, nei objektyvūs faktoriai¹⁶⁶. ISIS saugumizavimą užsienio politikoje patvirtina tai, kad grupuotė yra pristatoma kaip egzistencinė grėsmė, o jos pašalinimui, pasak B. Obamos, reikalingos skubios ir neįprastos priemonės.

3.4.2. Laiko dimensija

Antroji dimensija, per kurią yra plėtojami užsienio politikos diskursai, yra laiko dimensija. Pasak L. Hansen, šiuo atveju dėmesys skiriamas religijos, politikos bei civilizacijų plėtros, transformacijos, tąsos ar pasikartojimo motyvams¹⁶⁷. B. Obama „Islamo valstybės“ augimą sieja su vakuomo Sirijoje buvimu ir Irako karu¹⁶⁸. Prezidentas pabrėždavo grėsmės plėtrą, ją įvardydamas kaip „ilgo laikotarpio grėsmę NATO narių saugumui“¹⁶⁹. Tačiau besitęsiant koalicijos veiksams prieš ISIS, politikas vis dažniau akcentuodavo mažtančią grupuotės galią, dažnai pabrėždamas sėkmingus sąjungininkų smūgius Sirijoje ir Irake.

Laiko dimensija pastebima ir tuomet, kai B. Obama kalba apie Jungtinių Valstijų lyderystę kovojant prieš „Islamo valstybę“: „Šalis toliau ves regionines ir tarptautines pastangas“ prieš „Islamo valstybę“. Pasak jo, tai „užtruks“, bet Jungtinės Valstijos tikrai tą įvykdys¹⁷⁰. Prezidentas nežada itin greitos pergalės, „tai nenutiks per naktį“¹⁷¹, tačiau pabrėžia nuolatinius valstybės veiksmus šia kryptimi. Nors B. Obama neįvardija konkretaus laikotarpio, per kurį ISIS turėtų būti nugalėta, jis savo kalbose itin dažnai nurodo galutinį to rezultatą – „sunaikinti ir galiausiai nugalėti ISIL“¹⁷². Laiko

---

¹⁶⁶ Buzan, *People, States and Fear: an Agenda for International Security Studies in the pos-Cold War Era*, 115.

¹⁶⁷ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 48.

¹⁶⁸ The White House, „Remarks by President Obama and President Ilves of Estonia in Joint Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-and-president-ilves-estonia-joint-press-confer-0>> [žiūrėta 2016 01 08].

¹⁶⁹ The White House, „Remarks by President Obama at NATO Summit Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/05/remarks-president-obama-nato-summit-press-conference>> [žiūrėta 2016 01 08].

¹⁷⁰ The White House, „Remarks by President Obama and President Ilves of Estonia in Joint Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-and-president-ilves-estonia-joint-press-confer-0>> [žiūrėta 2016 01 08].

¹⁷¹ The White House, „Remarks by President Obama at NATO Summit Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/05/remarks-president-obama-nato-summit-press-conference>> [žiūrėta 2016 01 08].

¹⁷² Ten pat

perspektyva pasitelkiama ir primenant panašių priemonių reikalavusią kovą prieš al-Qaeda. Prezidentas primena „sėkmingą“ patirtį, kai iš Irako namo sugražinti 140 tūks. amerikiečių karių, sumažintos pajėgos Afganistane ir „dėka mūsų kariuomenės ir kontrterorizmo profesionalų, Amerika yra saugesnė“¹⁷³. Karių ir civilių žūtys operacijų metu čia neminimos. Kaip vienas iš atspirties taškų kontrteroristinėje veikloje pateikiama Rugsėjo 11-oji¹⁷⁴.

Jau rašyta apie reprezentacijas, kuriomis Jungtinės Valstijos pristatoma kaip teisingumo, demokratijos ir orumo skleidėja. Nemažoje dalyje kalbų, kuriose prezidentas paliečia valstybės formavimąsi, jis mini, jog šių vertybių puoselėjimas tęsiamas nuo Jungtinių Valstijų įkūrimo¹⁷⁵. Šalį sukretus tragedijoms, pabrėžiamas amerikiečių vieningumas ir įsipareigojimas vertybėms: „Mes atsistojame, atsistatome, atsigauname ir pakylame stipresni nei prieš tai. Štai kas mes esame“¹⁷⁶. Akcentuojama tai, kad per visus Jungtinių Valstijų nepriklausomybės metus šalis įveikė daug didesnius iššūkius, nei tie, su kuriais susiduria dabar.

Kalbėdamas apie valstybės ateities planus B. Obama įvardija ir kol kas dar neįvykdytų užduočių. Viena jų – Gvantanamo kalėjimo (kuriame po Rugsėjo 11-osios išpuolių pradėti kalinti su teroristine veikla siejami asmenys) uždarymas. Jungtinių Valstijų vyriausybė yra sulaukusi kritikos dėl šiame kalėjime pažeidžiamų žmogaus teisių, o pats prezidentas kalėjimo uždarymą išskiria kaip vieną svarbiausių uždavinių iki savo kadencijos pabaigos. B. Obama teigia, kad kalėjimas kenkia šalies nacionaliniam saugumui, kad jis privalo būti uždarytas. Tikslą prezidentas sieja su baigiamu valstybės istorijos etapu: „šis Amerikos istorijos skyrius turi baigtis“¹⁷⁷. Šios B. Obamos mintys prieštarauja toms, kurias prezidentaudamas šaliai dėstė G. W. Bushas. Pasak jo, „Gvantanamas yra būtina priemonė, siekiant apginti Amerikos žmones ir tokia išliks tol, kol tęsis karas prieš terorą“¹⁷⁸. Tai yra vienas iš atvejų, kai oficialūs prezidentų diskursai užsienio politikos tema išsiskiria.

---

¹⁷³ The White House, „Statement by the President on ISIL Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>> [Žiūrėta 2016 01 08].

¹⁷⁴ Ten pat

¹⁷⁵ The White House, „Remarks by the President in Closing of the Summit on Countering Violent Extremism“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/02/18/remarks-president-closing-summit-countering-violent-extremism>> [Žiūrėta 2016 01 12].

¹⁷⁶ Ten pat

¹⁷⁷ The White House, „Statement By The President on H.R. 3979“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/12/19/statement-president-hr-3979>>. [Žiūrėta 2016 05 03].

¹⁷⁸ BBC, „Bush rebuffs Merkel on Guantanamo“, 2006. <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4610872.htm>>. [Žiūrėta 2016 05 03].

3.4.3. Etikos dimensija

Trečioji tapatybės konstravimo dimensija – etikos. Anot L. Hansen, užsienio politikos diskursas visada įtraukia atsakomybės konstravimą, o politikos lyderiai turi galią vykdyti autoritetingus ir toli siekiančius sprendimus¹⁷⁹. Šiuo atveju pateikiami žmogaus teisių ir genocido pavyzdžiai. Analizuojant nagrinėjamo laikotarpio diskursą, pastebima, jog šie motyvai reprezentuojami ir B. Obamos kalbose. Teigiama, kad ISIS nariai „vykdo egzekucijas belaisviams, žudo vaikus, įvergina, prievartauja ir prievarta apsivesdina moteris. Jie gąsdina religines mažumas genocidu“¹⁸⁰. Dėl tokių „Islamo valstybei“ priskiriamų nusikaltimų žmogiškumui ir žmogaus teisių pažeidimų diegiamas suvokimas, kad Jungtinės Valstijos negali nereaguoti, taip konstruojamas pareigos ginti naratyvas. Anot B. Obamos, nukentėjusiems regionams teikiama humanitarinė pagalba¹⁸¹.

Dažnai minimas ISIL ketinimas „sunaikinti teritorijų įvairovę“, tuomet Jungtinės Valstijos reprezentuojamos kaip „dirbančios tam, jog būtų užkirstas kelias masiniams žiaurumams, ypač prieš pažeidžiamas religines ir etnines mažumas“¹⁸². Valstybės vykdomi antskrydžiai B. Obamos kalbose ne tik legitimizuojami, bet ir įvardijami kaip „padedantys išsaugoti tūkstančius nekaltų vyrų, moterų ir vaikų gyvybių“¹⁸³. Vėlgi, civilių žūtys dėl tų pačių oro smūgių nėra minimos.

Kaip pastebi D. Campbello, „aukos“, „išnaudojamos populiacijos“ „kenčiančios visuomenės“ yra subjektyvumai, kuriami per reprezentacines žiniasklaidos ir administracijos praktikas¹⁸⁴. Todėl humanitarinė pagalba galėtų būti suvokiamas labiau kaip instrumentas ir racionalus pagrindimas valstybės valdymui, nei iššūkis jai. Galima teigti, jog B. Obamos diskursas, kuriuo „Islamo valstybei“ priskiriami minėti nusikaltimai, ne tik kuria legitimumo erdvę šalies vykdomiems kariniams veiksams, bet ir tvirtina Jungtinių Valstijų egzistavimą bei valstybės valdymą.

Kaip ir minėta, prezidentas pabrėžia ir tai, jog ISIL kelia grėsmę ir Jungtinių Valstijų bei jos sąjungininkų saugumui: „Barbariška teroristinė grupuotė – ISIL arba Daesh – ir jos mirtina ideologija

---

¹⁷⁹ Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, 50.

¹⁸⁰ The White House, „Statement by the President on ISIL Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>> [žiūrėta 2016 01 08].

¹⁸¹ The White House, „Remarks by President Obama at NATO Summit Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/05/remarks-president-obama-nato-summit-press-conference>> [žiūrėta 2016 01 08].

¹⁸² The White House, „FACT SHEET: Strategy to Counter the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL)“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/fact-sheet-strategy-counter-islamic-state-iraq-and-levant-isil>> [žiūrėta 2016 01 10].

¹⁸³ The White House, „Statement by the President on ISIL Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>> [žiūrėta 2016 01 08].

¹⁸⁴ David Campbell, „Why Fight: Humanitarianism, Principles, and Post-structuralism“. *Millennium - Journal of International Studies*, 1998, 27, 519.

kelia rimtą grėsmę mums visiems“¹⁸⁵. Dažnai minimi amerikiečių žurnalistų nužudymai, su „Islamo valstybės“ veikla siejami San Bernardino atakos rengėjai. Šiame kontekste B. Obama kreipiasi į teroristus: „Mūsų žinia žudikams yra paprasta – mes jus surasime ir teisingumas bus įvykdytas“¹⁸⁶. Kaip pastebi M. Foucault, universalus teisingumas ir tiesa neegzistuoja, nes kalbantysis priklauso kuriai nors kovojančiai pusei¹⁸⁷. Perspektyviniu diskursu galima įvardyti ir B. Obamos pasisakymus apie „visuotinį teisingumą“.

Anot R. Jacksono, oficialiu „karo prieš terorą“ diskursu siekta sunaikinti teroristo veidą, pašalinti žmogiškumo pėdsakus, o amerikiečius reprezentuoti kaip iš esmės gerus (herojiškus, taikius ir nekaltus), taip artikuliuojant jų veiksmų teisingumą¹⁸⁸. „Teisingumo“ motyvas pastebimas ir B. Obamos diskurse: „Mes stovime kartu su tais žmonėmis, kurie kovoja dėl savo pačių laisvės, mes telkiame tautas bendro saugumo ir bendro žmogiškumo vardan“¹⁸⁹.

Dėmesį kreipiant į vertybes, kurias akcentuoja Jungtinių Valstijų prezidentas, galima išskirti šias: laisvė, nepriklausomybė, laimės siekimas, demokratija¹⁹⁰. D. Campbellas pastebi, kad tokios pačios vertybės artikuliuojamos ir skirtingo laikotarpio užsienio politikos kontekstuose, taip pat ir individualizmas, tvarka, tikėjimas, klestėjimas bei civilizacija¹⁹¹. Taigi, panaši šalies koncepcija kuriama ne tik, kaip jau minėta, per panašią „kito“, bet ir per „savo“ reprezentaciją.

2002 metų Nacionalinėje saugumo strategijoje G. W. Bushas akcentavo „taikos plėtrą per laisvas ir atviras visuomenes kiekviename žemyne“¹⁹². Pasak įsivaizduojamąją geografiją tiriančių autorių, ši erdvinės plėtros sąvoka yra svarbi norint suprasti, kad strategijoje labiau akcentuojama performatyvi geopolitika, integracija ir pasaulio politikos geografijos specifikuojimas nei tik vertybių, demokratijos ir kapitalizmo sklaida¹⁹³. Taip pat pastebima, kad nors Jungtinės Valstijos ir konstruoja

---

¹⁸⁵ The White House, „Remarks by President Obama and President Hollande of France in Joint Press Conference“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/24/remarks-president-obama-and-president-hollande-france-joint-press>> [Žiūrėta 2016 05 03].

¹⁸⁶ The White House, „Weekly Address: Standing Strong in the Face of Terrorism“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/12/12/weekly-address-standing-strong-face-terrorism>> [Žiūrėtas 2016 01 12].

¹⁸⁷ Foucault, *Society must be defended: Lectures at the College de France 1975-1976*, 52.

¹⁸⁸ Jackson, „*Language, Power, and Politics: Critical Discourse Analysis and the War on Terrorism*“, 7.

¹⁸⁹ The White House, „Statement by the President on ISIL Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>> [Žiūrėta 2016 01 08].

¹⁹⁰ The White House, „Remarks by President Obama and President Hollande of France in Joint Press Conference“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/24/remarks-president-obama-and-president-hollande-france-joint-press>> [Žiūrėta 2016 05 03].

¹⁹¹ Campbell, „The Biopolitics of Security: Oil, Empire, and the Sports Utility Vehicle“, 948.

¹⁹² Bialasiewicz, 417.

¹⁹³ Ten pat

save kaip neginčijamą lyderę globaliame pasaulyje, tačiau jos moralinė-politinė „misija“ skleisti „demokratiją ir teisingumą“ labai priklauso ir nuo sąjungininkų paramos¹⁹⁴.

Bendradarbiavimo svarba pabrėžiama ir naujausioje – 2015 metų saugumo strategijoje: „Užsienyje mes rodome, kad tol kol mes veiksime vienašališkai prieš grėsmes mūsų esminiams interesams, mes esame stipresni, kai mobilizuojame kolektyvinį veiksmą“¹⁹⁵. Kaip didžiausias grėsmes B. Obama išskiria „žiaurų ekstremizmą ir plintančią terorizmo grėsmę“, „iššūkius kibernetiniame saugume, Rusijos agresiją, paspartėjusį klimato pokyčio poveikį“, taip pat ligų protrūkius. Ir dar ne kartą pabrėžiama, kad nors Jungtinės Valstijos lyderiauja kovoje su šiais iššūkiais, sąjungininkų parama šiai lyderei – būtina¹⁹⁶. Siekiant dar detaliau išnagrinėti šios šalies tapatybės konstravimą per „Islamo valstybės“ grėsmę, dėmesys skiriamas S. P. Huntingtono „civilizacijų susidūrimo“ aspektui.

3.5. „Civilizacijų susidūrimas“: Jungtinės Valstijos ir „Islamo valstybė“

Kaip jau minėta ir teorinėje darbo dalyje, temos plėtojimui yra svarbus S. P. Huntingtono išpopuliarintas „civilizacijų susidūrimas“. Pagrindinės jo idėjos pristatytos jau anksčiau, todėl tyrime dėmesys skiriamas svarbių jos elementų ir pačios metaforos vartojimui/nevartojimui B. Obamos diskurse ir to reikšmę užsienio politikoje. Šiais požiūriais B. Obamos kalbos yra lyginamos ir su G. W. Busho kalbomis. Kaip ir minėta, S. P. Huntingtonas fiksuoja didėjančią musulmonų priešišumą Vakarams¹⁹⁷. Tyrimui svarbus religijos vaidmens akcentavimas, pirmiausia jo artikuliacija nagrinėjamas „karo prieš terorą“ kontekste.

Analizuojant G. W. Busho kalbas galima išskirti kelis svarbius, su religija susijusius aspektus. Prezidentas teigia, kad Rugsėjo 11-osios išpuoliai – islamo ekstremizmo pakraštyje esanti teroristinė praktika, kurią atmeta musulmonų mokslininkai ir dauguma musulmonų dvasininkų¹⁹⁸. Pasak G. W. Busho, al-Qaeda iškreipia taikų islamo mokymą, liepia žudyti krikščionis, žydus ir visus amerikiečius. Kreipdamasis į musulmonus, pačią religiją G. W. Bushas įvardija kaip gėrio ir taikos,

---

¹⁹⁴ Bialasiewicz, 416.

¹⁹⁵ The White House, „National Security Strategy“, 2015.

<https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf> [Žiūrėta 2016 05 04].

¹⁹⁶ Ten pat

¹⁹⁷ Huntington, 201.

¹⁹⁸ The Guardian, „Text of George Bush's speech“, 2001.

<<http://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13>> [Žiūrėta 2016 05 02].

teigdamas, kad „Amerikos priešas nėra daugelis mūsų musulmonų draugų, tai nėra mūsų arabai draugai. Mūsų priešas yra radikalūs teroristų tinklai ir visos juos remiančios vyriausybės“¹⁹⁹.

Taigi, G. W. Bushas apie patį islamą atsiliepią teigiamai, o al-Qaeda artikuliuojama kaip marginalus islamo ekstremizmas. Verta pastebėti, jog oficialiame prezidento diskurse ryšiai tarp islamo religijos ir šios grupuotės nėra visiškai nutraukiami. Kalbėdamas apie al-Qaeda žudomus žmones jis mini skirtingų religijų atstovus ir Jungtinių Valstijų gyventojus, tačiau pačių musulmonų kaip aukų neakcentuoja. Kaip pastebi M. B. Salter, nors G. W. Bushas tiesiogiai neigė „civilizacijų susidūrimo“ inžineriją, pagal reikšmę ir dizainą, įvykiai, apimantys Irako karą, leidžia teigti, jog valstybės administracijos politika buvo kuriama remiantis „susidūrimo“ idėjomis²⁰⁰.

Nagrinęjant oficialų B. Obamos diskursą apie „Islamo valstybę“, dėmesį pirmiausia verta atkreipti į tai, kaip šios grupuotės nariai sieja save su religija. 2014 metais paskelbus apie „Islamo valstybės“ „kalifato“ įkūrimą, jo atstovai deklaravo apie „valstybę, valdomą pagal Islamo teisę (Šariatą) ir vadovaujamą Dievo vietininko žemeje (kalifo)“²⁰¹. Pasitelkusi įvairias komunikacijos priemones, ISIS kviečia viso pasaulio musulmonus prisiekti ištikimybę lyderiui ir atvykti į jo „valdomą“ teritoriją Sirijoje ir Irake.

Svarbu tai, jog „Islamo valstybės“ veiklos ir plėtros B. Obama nesieja su tam tikra islamo transformacija, griežtai atskirdamas grupuotę nuo religijos. Jis teigia, jog „ISIL nėra „musulmoniška“. Jokia religija netoleruoja nekaltųjų žudymo. O didžioji dauguma ISIL aukų yra musulmonai. ISIL tikrai nėra ir valstybė [...] Ji nėra pripažįstama jokios vyriausybės, nei žmonių, kurie jai paklūsta“²⁰². Kitaip ne G. W. Bushas, kalbėdamas apie al-Qaeda, B. Obama akcentuoja, kad „labiausiai ISIL terorizuoja musulmonus: šiitus, sunitus, terorizuoja kurdus, ne tik irakiečius, bet žmones visame regione“²⁰³. Tiesa, šį reprezentacijos skirtumą būtų galima paaiškinti tuo, jog „Islamo valstybė“, kitaip nei al-Qaeda, kontroliuoja konkrečias teritorijas Sirijoje ir Irake.

Verta pastebėti ir tai, jog B. Obama grupuotei įvardyti nenaudoja „Islamo valstybės“ termino (kuriuo, pasak prezidento, pati grupuotė norėtų būti vadinama). Šalies vadovas ją įvardija trumpiniais, dažniausiai vartoja ISIL, rečiau – ISIS arba Daesh akronimus. Pasak B. Obamos, al-Qaeda ir ISIL nariai beviltiškai siekia legitimumo, skelbdamiesi kaip šventojo karo kariai, ginantys islamą, „Jie nėra

---

¹⁹⁹ The Guardian, „Text of George Bush's speech“, 2001.

<<http://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13>> [Žiūrėta 2016 05 02].

²⁰⁰ Salter, *Barbarians and Civilization in International Relations*, 75.

²⁰¹ BBC, „What is 'Islamic State'?“, 2015. <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144>> [Žiūrėta 2016 05 04].

²⁰² The White House, „Statement by the President on ISIL Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>> [Žiūrėta 2016 01 08].

²⁰³ The White House, „Remarks by President Obama and President Ilves of Estonia in Joint Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-and-president-ilves-estonia-joint-press-confer-0>> [Žiūrėta 2016 01 08].

religiniai lyderiai – jie yra teroristai. Ir mes nekariaujame su islamu. Mes kariaujame su žmonėmis, kurie iškreipia islamą²⁰⁴. Prezidentas savo kalbose taip pat vartoja saugumizavimo terminą. Teigia, jog „mes negalime „saugumizuoti“ savo santykių su musulmonais amerikiečiais“²⁰⁵.

Iš vienos pusės, galima teigti, jog prezidentas ISIS visiškai atskiria nuo islamo, religiją laiko taikia, taip nekurdamas negatyvaus diskurso apie islamą ir jo išpažintojus. Iš kitos pusės, anot Calebo D. McCarthy, tai, kad B. Obama „Islamo valstybę“ atriboja nuo musulmoniškumo, reflektuoja ilgai besitęsiančią tradiciją, kai Jungtinės Valstijos islamui apibrėžia tam tikras ribas²⁰⁶. Paaiškinama, jog individų ar grupės įvardijimas kaip ne musulmonų, pagal islamo sampratą, yra tapatus įvardijimui kaip netikinčiųjų. Grupuočių kovotojus reprezentuojant kaip nuo religijos izoliuotus nevalstybinius individus, kurių mirtys yra niekinės, taip, pasak autoriaus, kuriamas karinę jėgą prieš „Islamo valstybės“ narius legitimizuojantis diskursas²⁰⁷.

Oficialiame prezidento diskurse galima rasti ir tiesioginių metaforos „civilizacijų susidūrimas“ vartojimų. Pasak jo, „musulmonai lyderiai turi aktyviau diskredituoti idėją apie tai, jog mūsų tautos yra pasiryžusios užgniaužti islamą, kad egzistuoja neišvengiamas civilizacijų susidūrimas“²⁰⁸. B. Obama teigia, kad tai yra vienas iš šios teroristinės grupuočių tikslų. Taigi, siekiama paneigti ne tik metaforos paplitimą, bet ir jos kuriamą prasmę apie konfliktuojančias Vakarų ir islamo civilizacijas. Prezidento diskurse artikuliuojamas islamo išmanymas, religijos pripažinimas, o musulmonai (ypač Jungtinių Valstijų gyventojai) nėra įvardijami kaip „kitas“, labiau kaip integrali „savas“ dalis. Radikalus „kitas“ – „Islamo valstybė“, kuri, kaip minėta, visiškai atskiriama nuo islamo. Pasak J. O'Hagan, metafora pakeičia fokusą nuo valstybės, kaip svarbiausią tarptautinių santykių organizacinį principą išskirdama kultūrą²⁰⁹. Šiuo atveju svarbu tai, jog nors „civilizacijų susidūrimas“ ir neigiamas, teritorija, kurioje veikia ISIS nebėra laikoma valstybiniu dariniu. Tokia artikuliacija prisideda prie karinius veiksmus Sirijoje ir Irake legitimizuojančio diskurso kūrimo. Dar vienas iš legitimizuojančių veiksnių – vaizdinių pasitelkimas interpretacijos apie ISIS keliamą grėsmę įrodymui.

---

²⁰⁴ The White House, „Remarks by the President in Closing of the Summit on Countering Violent Extremism“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/02/18/remarks-president-closing-summit-countering-violent-extremism>> [Žiūrėta 2016 01 12].

²⁰⁵ Ten pat

²⁰⁶ McCarthy, „“The Islamic State is not Islamic:” Terrorism, Sovereignty and Declarations of Unbelief“, 1.

²⁰⁷ Ten pat, 2.

²⁰⁸ The White House, „FACT SHEET: Strategy to Counter the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL)“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/fact-sheet-strategy-counter-islamic-state-iraq-and-levant-isil>>. [Žiūrėta 2016 01 12].

²⁰⁹ O'Hagan, „A Clash of Civilizations?“, 138.

3.6. Vizuali „Islamo valstybės“ grėsmė

Vaizdo įrašą pavadinimu „Žinia Amerikai“, kuriame, kaip teigiama, užfiksuota amerikiečių žurnalisto Jameso Foley egzekucija, „Islamo valstybė“ išplatino 2014 metų rugpjūčio 19-ąją. Kitą dieną Jungtinių Valstijų prezidentas B. Obama šią temą apžvelgė specialiaame pareiškime. Norint detaliau ištirti šalies tapatybės konstravimą per „Islamo valstybės“ grėsmę, naudinga analizuoti ne tik oficialųjį prezidento diskursą, bet ir vaizdinių pasitelkimą jame, dėmesį skiriant ir pačiam vaizdiniui, šiuo atveju – išplatintam vaizdo įrašui.

Analizei taikoma L. Hansen pasiūlyta trijų pakopų tarptautinių ikonų tyrimo metodologija, leidžianti studijuoti, kaip ikonos veikia užsienio politikos diskurse. Kaip jau ir minėta, tarptautinė ikona yra plačiai paplitę vaizdiniai, kurie yra lengvai atpažįstami ir sulaukia emocinio atsako, skleidžiami įvairių žiniasklaidos priemonių ir aktyviai reprodukuojami²¹⁰. Postruktūralistiniu požiūriu, ikonos yra itin svarbios, nes jos artikuliuojamos per bendruomenės ar nestabilios tapatybės santyki²¹¹. Teigiama, jog vaizdiniai patys savaime nepateikia užsienio politikos „pasisakymų“ atskirai nuo tekstų (žiniasklaidos, politikos elito ir kitų), kurie priskiria vaizdiniams reikšmes²¹².

Nors L. Hansen pagal pasiūlytą metodologiją analizavo nuotraukas, ją galima pritaikyti ir vaizdo įrašo kaip tarptautinės ikonos tyrimui. Svarbu ir tai, jog medijose „dėl žiaurių“ vaizdų paplito minėto vaizdo įrašo iškarpos arba sustabdyto kadro nuotraukos. Originalaus įrašo trukmė – 4 minutės 40 sekundžių, jis sudarytas iš kelių sumontuotų vaizdo įrašų²¹³. Pirmiausia dėmesys skiriamas pačiam įrašui.

Iš pradžių rodoma iškarpa iš B. Obamos kalbos apie oro smūgius ir humanitarinę pagalbą Irake. Toliau seka nespalsvota vaizdo medžiaga, kurioje užfiksuota oro ataka į ant kelio stovinčius automobilius. Šis įrašas tekstiškai įvardytas kaip „Amerikiečių agresija prieš Islamo valstybę“. Antrąją minutę rodomi du žmonės, vienas jų – klūpantis, oranžinius drabužius vilkintis, rankas už nugaros laikantis vyras, kitas – šalio jo stovintis, juodai apsirengęs ir veidą prisidengęs, apsiginklavęs vyras. Abu jie segi mikrofonus, iš skirtingų kampų filmuojami dykynės fone. Klūpantis vyras angliškai kreipiasi į savo tėvus, brolių. Kadru pasikeitus, rankose laikydamas peilį, pradeda kalbėti juodai vilkintis vyras, jis smerkia Jungtinių Valstijų oro smūgius prieš „Islamo valstybę“, tiesiogiai kreipiasi į B. Obamą. Kitame kadre matoma, kaip vyras prideda peilį prie klūpančiojo kaklo, kelis

²¹⁰ Hansen, „How images make world politics: International icons and the case of Abu Ghraib“, 263.

²¹¹ Ten pat, 271.

²¹² Ten pat, 274.

²¹³ Originalų vaizdo įrašą populiarūs vaizdų dalijimosi tinklai pašalino, tačiau jį dar galima surasti šia nuoroda: <https://leaksource.info/2014/08/19/graphic-video-islamic-state-beheads-american-journalist-james-foley/> [žiūrėta 2016 05 04].

kartus juo pamosikuoja prie vyro gerklės, tuomet kadras užtemdomas. Svarbu tai, jog momentas, kai egzekucija iš tiesų buvo vykdoma, nėra rodomas. Po kelių sekundžių parodomas ant žemės gulintis kruvinas kūnas, ant kurio nugaros padėta galva. Paskutiniame kadre juodai vilkintis vyras stovi šalia kito klūpančio vyro, jis sako, jog „šio amerikiečio gyvybė, Obama, priklauso nuo kito tavo sprendimo“.

Toliau siūloma nagrinėti, kokia „faktinė“ prasmė vaizdiniui yra priskiriama²¹⁴. Skirtumas tarp to, ką mes iš tiesų matome, ir to, ką „vaizdinys mums sako“, anot L. Hansen, rodo diskurso reikšmę²¹⁵. Įrašė klūpančias vyras pristatomas kaip amerikiečių žurnalistas Jamesas Foley, stovintis ir juodai vilkintis, žiniasklaidoje pramintas kaip ISIS kovotojas – Jihadis Johnas. Trečiasis vyras pristatomas kaip amerikiečių žurnalistas Stevenas Sotloffas. Vaizdiniui priskirtą „faktinę“ prasmę leidžia nustatyti ir oficiali B. Obamos kalba. Prezidentas teigia, kad tai yra „brutali Jimo Foley“ žmogžudystė²¹⁶. Jis pristatomas kaip žurnalistas, rengęs reportažus iš pavojingų vietovių. Akcentuojama Jameso Foley drąsa, šilti santykiai su šeima, vartojamas daugiskaitos pirmas asmuo – „iš mūsų atimtas“. Taip tvirtinama ikonos reikšmė apie „aukos“ pozicijoje atsidūrusias Jungtines Valstijas. Pasak K. Dodds, po Rugsėjo 11-osios didelis žiniasklaidos susidomėjimas skatino vyriausybę vaizdinius pasitelkti politinio atsako formavimui²¹⁷. Tą galima pastebėti ir po nagrinėjamo įrašo išplatinimo, kai J. Foley nuotraukos tapo vizualiu raginimu sustiprinti karinius veiksmus ne tik Irake, bet ir Sirijoje.

„Islamo valstybė“ B. Obama artikuliuoja kaip „neturinčią jokių vertybių“, „necivilizuotą“, „bankrutavusios ideologijos“, „žudančią įvairių religijų atstovus“. Jungtines Valstijas prezidentas pristato kaip „ginančias savo žmones“, „vykdančias teisingumą“, „turinčias bendras vertybes su kitais“²¹⁸. Taigi, netiesiogiai nurodant į minėtą vaizdo įrašą, produkuojamos ir išlaikomos jau minėtos skirtys tarp „savo“ ir radikalaus „kito“, taip kuriant galios santykius fiksuojama politinė Jungtinių Valstijų tapatybė.

Svarstant vaizdinio tarp-ikoniškumą, oranžinius klūpančių vyrų drabužius galima sieti su taip pat oranžiniai vilkinčiais Gvantanamo kaliniais, siejamais su terorizmu. Nors galvos nupjovimo procesas ir nebuvo parodytas, tai galima būtų sieti su mirties bausmės vykdymu įvairiais istorijos laikotarpiais. Kaip pastebi Lisa J. Campbell, nuo bibliinių laikų tokios bausmės buvo vykdomos per

---

²¹⁴ Hansen, „How images make world politics: International icons and the case of Abu Ghraib“, 277.

²¹⁵ Ten pat, 280.

²¹⁶ The White House, „Statement by the President“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/08/20/statement-president>> [Žiūrėta 2016 05 02].

²¹⁷ Dodds, „Geopolitics and the Visualization of the ‘War on Terror’“, 161.

²¹⁸ Ten pat

karą ar revoliuciją, kaip bausmė, įspėjimas, kurią taikė ir valstybiniai, ir nevalstybiniai veikėjai²¹⁹. Pastebima, jog tokias egzekucijas džihadistai taiko kaip įbauginimo priemonę Jungtinėms Valstijoms (2002 metais išplatintas vaizdo įrašas, su, kaip teigiama, amerikiečių žurnalisto Danielo Pearlo, 2004 – Nicholaso Bergo nužudymu)²²⁰. Taigi, analizuojamas vaizdinys turi kelis tarp-ikoniškumo aspektus, kurie dar labiau įtvirtina jo ikoniškumą.

Antrasis analizės etapas – tarptautiškumo statusas ir politinis ikonos poveikis. L. Hansen išskiria tris tarptautinės ikonos cirkuliacijos kategorijas: užsienio politikos, regioninės ir globalios ikonos²²¹. Vertinant ISIS išplatinto vaizdo įrašo ar jo nuotraukų paplitimą bei atpažįstamumą, jį būtų galima priskirti globaliai ikonai, nes įrašas cirkuliavo daugiau nei Jungtinių Valstijų ar regiono žiniasklaidoje. Taip pat dėmesį galima kreipti ir į patį „tarptautiškumo“ konstravimą per ikonas ir diskursus, kurie priskiria joms reikšmes. Minėtoje kalboje B. Obama kelis kartus akcentavo J. Foley nužudymo sukrėtimo mastą: „visas pasaulis pasibaisėjęs“, „šokiravo visą pasaulį“²²², taip artikuliuodamas globalią vaizdinio cirkuliaciją. Prezidentas taip pat kreipiasi į irakiečius bei sirus, regiono ir pasaulio sąjungininkus, pabrėždamas bendrą saugumą ir vertybes.

Svarstant politinį nagrinėjamos ikonos poveikį, naudingos S. M. Friis išvalgos. Jos teigimu, „Islamo valstybės“ išplatinti įrašai Jungtinių Valstijų politikos diskurse buvo pasitelkiami kaip vizualiniai faktai, įrodantys grupuotės keliamos grėsmės šalies nacionaliniam saugumui interpretaciją. Šiame kontekste, karinis atsakas prieš ISIS – Jungtinių Valstijų vadovaujamos koalicijos oro smūgiai Sirijoje ir Irake – atrodo reikalingas ir legitimus²²³. Pastebima, kad vaizdo įrašas ir nuorodos į jį turėjo didelę įtaką performuluojant įvykius Irake ir Sirijoje iš humanitarinio atsako reikalaujančio konflikto į nacionalinio saugumo reikalą²²⁴. Verta paminėti ir tai, jog 2014 metų rugsėjį buvo išplatintas įrašas, kaip teigiama, su kito žurnalisto – Steveno Sotloffo – nužudymu, o to paties mėnesio 23 dieną Jungtinės Valstijos kartu su penkiomis valstybėmis pradėjo atakas prieš „Islamo valstybę“ ir Sirijoje²²⁵. Čia galima pasitelkti ir „kultūrinio valdymo“ aspektus, kai vaizdiniais reprezentuojant konfliktus virtualiai išnyksta atstumas tarp „čia ir ten“, tuomet į kovos lauką įtraukiama ne tik vidaus, bet ir išorės auditorija.

---

²¹⁹ Lisa J. Campbell, „The Use of Beheadings by Fundamentalist Islam“. *Global Crime*, 7:3 (4), 2006, 585.

²²⁰ Ten pat, 583.

²²¹ Hansen, „How images make world politics: International icons and the case of Abu Ghraib“, 272.

²²² The White House, „Statement by the President“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/08/20/statement-president>> [Žiūrėta 2016 05 02].

²²³ Friis, „‘Beyond anything we have ever seen’: beheading videos and the visibility of violence in the war against ISIS“, 737.

²²⁴ Ten pat, 739.

²²⁵ CNN, „U.S. airstrikes hit ISIS inside Syria for first time“, 2014. <<http://edition.cnn.com/2014/09/22/world/meast/u-s-airstrikes-isis-syria/>> [Žiūrėta 2016 05 05].

Trečiuoju etapu siūloma įvertinti ikonos „pasisavinimą“. Analizuojant vaizdo įrašo panaudojimą skirtingose medijose, pastebima, jog debatai apie įrašą ir jo reikšmę vyksta ne tik per kalbas ar tekstus, bet ir per kitus žanrus: dokumentinius filmus, interviu, plakatus, smėlio skulptūrą, bėgimo marškinėlius ir t.t. Praėjus kelioms savaitėms po vaizdo įrašo išplatavimo, karikatūristas Ali Ferzatas nupiešė karikatūrą, kuri „pasisavina“ kai kuriuos įrašo elementus, tačiau suteikia jiems ir papildomas reikšmes. Karikatūroje klūpantis J. Foley vaizduojamas vilkintis drabužį su užrašu „U.S.A“, šalia jo – peilį laikantis ir juodais drabužiais apsirengęs, B. al Assadą primenantis vyras, o būsimą egzekuciją laimina į B. Obamą panašus viduramžių šventikas²²⁶. Taip kritikuojamas Jungtinių Valstijų prezidento „abejingumas“ kovoje prieš ISIS, kurios išplitimą, pasak karikatūristo, paskatino netinkama B. al Assado politika, brutalūs jo veiksmai. Tai vienas iš pavyzdžių, kada pasitelkiant tarptautinę ikoną kuriamos naujos diskurso reikšmės, taip formuojant alternatyvą dominuojančiam diskursui.

Apibendrinant galima teigti, jog ISIS išplatintas įrašas yra globali vaizdinė ikona ne tik savo paplitimu, bet ir politiniu poveikiu. Prezidentas B. Obama vaizdinį pasitelkė kaip interpretacijos apie „Islamo valstybės“ grėsmės įrodymą. Konfliktas Sirijoje ir Irake perartikuliuotas iš regioninės problemos, reikalaujančios humanitarinės pagalbos, į nacionalinio saugumo klausimą, kuriam spręsti reikalingos ne tik Jungtinių Valstijų, bet visos tarptautinės bendruomenės pastangos. Netiesiogiai nurodant į vaizdo įrašą tvirtinamos jau minėtos skirtys tarp gerojo „savo“ ir blogojo „kito“. Kaip ir „karo prieš terorą“ kontekste, akcentuojant „aukos“ pozicijoje atsidūrusias Jungtines Valstijas, kuriamas užsienio politikos diskursas, legitimizuojantis jos vadovaujamos koalicijos karinius veiksmus. Taip vaizdinė ikona prisideda prie Jungtinių Valstijų tapatybės formavimo.

---

²²⁶ Mike Giglio, „Famed Syrian Cartoonist Turns Pen To James Foley — And Ire On Obama“, 2014. <https://www.buzzfeed.com/mikegiglio/famed-syrian-cartoonist-turns-pen-to-james-foleyand-ire-on-o?utm_term=.mbaP977VA#.gy4e4nnyX> [žiūrėta 2016 05 05].

Išvados

Prezidento Baracko Obamos diskurse „Islamo valstybė“ kaip didžiausia grėsmė Jungtinių Valstijų nacionaliniam ir pasaulio saugumui išskiriama jau beveik dvejus metus, tačiau mokslinėje literatūroje valstybės tapatybės konstravimas per ISIS nebuvo išsamiai nagrinėtas. Šiuo darbu siekta nustatyti, kaip per „Islamo valstybės“ grėsmę yra konstruojama Jungtinių Valstijų tapatybė, taip pat išskirti tapatybės konstravimo kaitos ar tęstinumo tendencijas.

Temos plėtojimui pasitelkti postruktūralizmo darbai, kuriuose nagrinėjamas šalies tapatybės formavimas. Nustatyta, jog vienas ryškiausių tapatybės konstravimo dėmenų – „savo“ ir „kito“ skirties artikuliacija, kai „savam“ dažniausiai priskiriamos teigiamos, o „kitam“ – neigiamos savybės. Svarbu ne tik tai, kas yra radikalus „kitas“, bet ir tai, koks jo radikalumo laipsnis, taip išgryninami individai ar jų grupės, kurias nuo radikalaus „kito“ „reikia apsaugoti“. Didelę reikšmę tapatybės formavimui turi ir pavojaus/grėsmės artikuliacija. Išsiaiškinta, kad „išorės grėsmės“ skirtingais Jungtinių Valstijų užsienio politikos laikotarpiais padeda ne tik mobilizuoti nevienalytę šalies visuomenę, bet ir legitimizuoti vykdomą saugumo politiką, tvirtinti valstybę, kaip praktiką.

Išnagrinėjus oficialų B. Obamos diskursą per tris skirtingas tapatybės konstravimo dimensijas, nustatyta, kad ryškiausiai ir dinamiškiausiai „Islamo valstybės“ grėsmė yra plėtojama per erdvinę dimensiją. Iš teritorinės ir regioninės grėsmės ISIL perartikuluota į grėsmę tiek Jungtinių Valstijų, tiek pasaulio saugumui. Reikšmingas, bet pastovus tapatybės konstravimas išlieka per etikos dimensiją, kai akcentuojamas „teisingas“ Jungtinių Valstijų elgesys ir vertybės, siekiant „apsaugoti skriaudžiamus žmones“. Nors laiko dimensija irgi figūruoja užsienio politikos diskurse, analizėje atskleista, jog ji nėra tokia įvairi, dažniausiai minimi didėjantys oro smūgių Sirijoje ir Irake skaičiai, taip pat Jungtinių Valstijų vertybių tęstinumas.

Pasitelkus mokslinius darbus, kuriuose nagrinėjama Jungtinių Valstijų tapatybė „karo prieš terorą“ kontekste, palyginti iš pirmo žvilgsnio besiskiriantys prezidentų G. W. Busho ir B. Obamos diskursai. Darbe išskirti tam tikri reikšmingi jų skirtumai. G. W. Bushas nors ir atsiejo daugumą musulmonų nuo al-Qaeda vykdomų veiksmų, vis dėlto grupuotę įvardijo kaip radikalaus islamo atmainą. Tuo metu B. Obama pabrėžia islamo taikumą, grupuotę visiškai atskirdamas nuo religijos ir jos išpažintojų, taip pat neigdamas jos valstybingumą. Šiuo būdu ne tik diegiamas vykdomos politikos palaikymas musulmoniškose šalyse, bet ir „nužmoginamas“ grupuotės narių įvaizdis, dar labiau legitimizuojant prieš juos nukreiptus karinius veiksmus. Svarbu ir tai, jog G. W. Bushas grupuotei įvardyti vartodavo tą patį pavadinimą – al-Qaeda, o B. Obama sąmoningai nevartoja labiau paplitusio „Islamo valstybės“ arba ISIS termino, dažniausiai grupuotę įvardydamas kaip ISIL.

Lyginant dviejų prezidentų oficialius diskursus, nustatyti ir tam tikri jų panašumai. Vienas jų – tai, jog radikalaus „kito“ (šiuo atveju – „Islamo valstybės“) reprezentacijai dažnai pasitelkiami ir visiškai tokie patys epitetai, kaip ir G. W. Busho administracijos (vartoti al-Qaeda įvardijimui): „barbariškas“, „blogio įsikūnijimas“, „žiaurus“, „vėžys, kurį reikia sunaikinti“. Nors šalies vykdomi kariniai veiksmai ir skiriasi (G. W. Bushas siuntė sausumos pajėgas į Afganistaną ir Iraką, o B. Obama – ne, vykdomi oro antskrydžiai Irake ir Sirijoje), abu vadovai Jungtinių Valstijų vaidmenį įvardija panašiai. Akcentuojama, kad būtent ši šalis lyderiauja kovoje prieš terorizmą, nuolat kartojamas toks pat tikslas – sunaikinti grėsmę bei užtikrinti Jungtinių Valstijų piliečių bei nuo grupuočių „kenčiančių“ žmonių saugumą, „vykdyti teisingumą“. Buvo parodyta, kad buriant vidinės bei užsienio auditorijos palaikymą, abiem atvejais svarbi ir įsivaizduojamoji geografija, kai pasitelkiant vaizdines ikonas pabrėžiama Jungtinių Valstijų kaip užpultos bendruomenės padėtis, o vaizdiniai artikuliuojami kaip grėsmės interpretaciją įrodantys faktai. Nors įvardyti tam tikri prezidentų diskursų apie terorizmo grėsmę skirtumai, gausesni jų panašumai rodo Jungtinių Valstijų tapatybės formavimo tęstinumą.

Darbe tirti ir tarpusavyje lyginti daugiausiai oficialūs valstybės vadovų diskursai. Analizę būtų galima plėsti didesnę dėmesį skiriant ne tik jų, bet ir kitų užsienio politikos sprendimų priėmėjų, taip pat žiniasklaidos, populiariosios kultūros diskursams bei jų įtakai visuomenės nuomonei. Tokiu atveju itin svarbu pasirinkti tapačius lyginamuosius dėmenis. Dar vienas tyrimo laukas – dominuojančiam diskursui alternatyvus. Verta pastebėti ir tai, jog tirtas šiuo metu itin „aktyvus“ diskursas, tad tyrimą būtų galima pratęsti ir iš tolimesnės laiko perspektyvos. Nagrinėjant netiesioginį vaizdinės ikonos pasitelkimą, dėmesys darbe skirtas ryškiausiai jo atvejui, tačiau plečiant analizę, būtų galima tirti ir kitų vaizdinių vaidmenį formuojant Jungtinių Valstijų užsienio politikos dienotvarkę. Nors „Islamo valstybė“ dažnai pabrėžiama kaip „didžiausia“ grėsmė nacionaliniam ir pasaulio saugumui, tai vis dėlto nėra vienintelė įvardijama grėsmė, kurią verta tirti analizuojant tapatybės konstravimą.

Literatūros sąrašas

- BBC, „Bush on Iraq: Key points“, 2003. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2828009.stm> [Žiūrėta 2016 05 01].
- BBC, „Isis rebels declare 'Islamic state' in Iraq and Syria“, 2014. <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28082962>> [Žiūrėta 2015 12 08].
- BBC, „What is 'Islamic State'?“, 2015. <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144>> [Žiūrėta 2016 05 04].
- BBC, „Bush rebuffs Merkel on Guantanamo“, 2006. <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4610872.htm>>. [Žiūrėta 2016 05 03].
- Bialasiewicz, Luiza et.al., „Performing security: The imaginative geographies of current US strategy“. *Political Geography* 26 (4) 2007.
- Burke, Anthony, *Beyond Security, Ethics and Violence: War against the Other*. London; New York: Routledge, 2007.
- Buzan, Barry, Ole Weaver ir Jaap del Wilde. *Security. A New Framework for Analysis*. Boulder; London: Lynne Rienner Publishers, 1998.
- Buzan, Barry, *People, States and Fear: an Agenda for International Security Studies in the post-Cold War Era*. 2 leid. New York: Harvester Wheatsheaf, 1991.
- Buzan, Barry, *The United States and the Great Powers: World Politics in the Twenty-First Century*. Cambridge: Polity, 2004.
- Caleb D. McCarthy, „“The Islamic State is not Islamic:” Terrorism, Sovereignty and Declarations of Unbelief“. *Critical Research on Religion*, 2015.
- Campbell, David, „Cultural governance and pictorial resistance: reflections on the imaging of war“. *Review of International Studies*, 29, 2003.
- Campbell, David ir Michael J. Shapiro, „Guest Editors' Introduction“. *Security Dialogue* 38(2), 2007.
- Campbell, David, „The Biopolitics of Security: Oil, Empire, and the Sports Utility Vehicle“. *The Biopolitics of Security*, 2005.
- Campbell, David, „Why Fight: Humanitarianism, Principles, and Post-structuralism“. *Millennium - Journal of International Studies*, 27, 1998.
- Campbell, David, *Writing Security - United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998.

Campbell, Lisa J., „The Use of Beheadings by Fundamentalist Islam“. *Global Crime*, 7:3 (4), 2006.

CNN, „Bush arrives in Shanghai for APEC“, 2001. <<http://edition.cnn.com/2001/US/10/17/ret.china.bush.apec/index.html>> [Žiūrėta 2016 05 01].

CNN, „U.S. airstrikes hit ISIS inside Syria for first time“, 2014. <<http://edition.cnn.com/2014/09/22/world/meast/u-s-airstrikes-isis-syria/>> [Žiūrėta 2016 05 05].

Connolly, William E., „Identity/Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox“. Minneapolis; London: University of Minnesota Press, 2002.

Cunliffe, Philip. „From ISIS to ICISS: A critical return to the Responsibility to Protect report“ in *Cooperation and Conflict*, 2015.

Dodds, Klaus, „Geopolitics and the Visualization of the ‘War on Terror’“. *Security Dialogue* 38(2), 2007.

Friis, Simone Moli, „‘Beyond anything we have ever seen’: beheading videos and the visibility of violence in the war against ISIS“. *International Affairs* 91(4), 2015.

Foucault, Michel, *Society must be defended: Lectures at the College de France 1975-1976*. New York: Picador, 2003.

Giglio, Mike, „Famed Syrian Cartoonist Turns Pen To James Foley — And Ire On Obama“, 2014. <https://www.buzzfeed.com/mikegiglio/famed-syrian-cartoonist-turns-pen-to-james-foley-and-ire-on-o?utm_term=.mbaP977VA#.gy4e4nnyX> [Žiūrėta 2016 05 05].

Hansen, Lene, „How images make world politics: International icons and the case of Abu Ghraib“. *Review of International Studies*, 41, 2015.

Hansen, Lene, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*. London; New York: Routledge, 2007.

Hansen, Lene, „The politics of securitization and the Muhammad cartoon crisis: A post-structuralist perspective“. *Security Dialogue* 42(4-5), 2011.

HNet, „„Who’s Afraid of ISIS?“ A Workshop and Themed Journal Issue on the Politics of Hegemonic Fear“, 2016. <<https://networks.h-net.org/node/73374/announcements/117886/whos-afraid-isis-workshop-and-themed-journal-issue-politics>> [Žiūrėta 2016 05 10].

Huntington, Samuel P. *Civilizacijų susidūrimas ir pasaulio pertvarka*. Vilnius: Metodika, 2011.

Jackson, Richard, „Language, Power, and Politics: Critical Discourse Analysis and the War on Terrorism.“ *49th Parallel*, 15, 2014.

Johnston, Robert, „Terrorist attacks and related incidents in the United States“, 2016. <<http://www.johnstonsarchive.net/terrorism/wrjp255a.html>> [Žiūrėta 2016 04 01].

John, Tara, „Timeline: The Rise of ISIS“, 2015. <<http://time.com/4030714/isis-timeline-islamic-state/>> [Žiūrėta 2015 12 10].

Klein, Ezra, „READ: President Obama’s speech on the future of the war on terror“, 2013. <<http://www.washingtonpost.com/blogs/wonkblog/wp/2013/05/23/read-president-obamas-speech-on-the-future-of-the-war-on-terror/>> [Žiūrėta 2016 01 04].

Martin, Gus C., *Essentials of terrorism: concepts and controversies*. Los Angeles: Sage Publications, 2008.

McCarthy, Caleb D., „‘The Islamic State is not Islamic.’ Terrorism, Sovereignty and Declarations of Unbelief“. *Critical Research on Religion*, 2015.

Moller, Frank, „Photographic Interventions in Post-9/11 Security Policy“. *Security Dialogue* 38(2), 2007.

O’Hagan, Jacinta, „A Clash of Civilizations?“. Kn. Greg Fry, Jacinta O’Hagan (sud.), *Contending Images of World Politics*, Basingstoke: Macmillan Press, 2000.

Osborn, Andrew ir Phil Stewart, „Russia begins Syria air strikes in its biggest Mideast intervention in decades“, 2015. <<http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-russia-idUSKCN0RU0MG20151001>> [Žiūrėta 2015 12 08].

Paulauskas, Kęstutis, *Kieno saugumas? Kuri Tapatybė? Kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.

Richards, Anthony, „From terrorism to ‘radicalization’ to ‘extremism’: counterterrorism imperative or loss of focus?“. *International Affairs* 91 (2), 2016.

Salter, Mark B., *Barbarians and Civilization in International Relations*. London; Sterling; Virginia: Pluto Press. 2002.

Siniver, Asaf ir Scott Lucas, „The Islamic State lexical battleground: US foreign policy and the abstraction of threat“. *International Affairs* 92(1), 2016.

The Guardian, „Text of George Bush’s speech“, 2001. <<http://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13>> [Žiūrėta 2016 05 02].

The White House, „Address to the Nation by the President“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/12/06/address-nation-president>> [Žiūrėta 2016 01 11].

The White House, „FACT SHEET: Strategy to Counter the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL)“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/fact-sheet-strategy-counter-islamic-state-iraq-and-levant-isil>> [Žiūrėta 2016 01 10].

The White House, „Fact Sheet: The 2015 National Security Strategy“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/02/06/fact-sheet-2015-national-security-strategy>> [Žiūrėta 2016 01 10].

The White House, „Letter from the President -- Authorization for the Use of United States Armed Forces in connection with the Islamic State of Iraq and the Levant“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/02/11/letter-president-authorization-use-united-states-armed-forces-connection>> [Žiūrėta 2016 01 10].

The White House, „National Security Strategy“, 2015. <https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf> [Žiūrėta 2016 01 08].

The White House, „President Obama: “We Will Degrade and Ultimately Destroy ISIL”“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/blog/2014/09/10/president-obama-we-will-degrade-and-ultimately-destroy-isil>> [Žiūrėta 2016 01 02].

The White House, „Press Conference by President Obama“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/22/remarks-president-obama-press-conference>>. [Žiūrėta 2016 05 03].

The White House, „Press Conference by President Obama -- Antalya, Turkey“ 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/16/press-conference-president-obama-antalya-turkey>> [Žiūrėta 2016 01 08].

The White House, „Press Conference by the President, 12/18/15“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/12/18/press-conference-president-121815>>. [Žiūrėta 2016 05 01].

The White House, „Readout of the President’s call with King Abdullah bin Abdulaziz Al-Saud of Saudi Arabia“ , 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/07/02/readout-president-s-call-king-abdullah-bin-abdulaziz-al-saud-saudi-arabi>> [Žiūrėta 2016 01 08].

The White House, „Readout of the President's Call with President Hollande of France Arabia“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/08/09/readout-presidents-call-president-hollande-france>> [Žiūrėta 2016 01 09].

The White House, „Remarks by the President After Meeting with National Security Team“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/25/remarks-president-after-meeting-national-security-team>> [Žiūrėta 2016 01 10].

The White House, „Remarks by President Obama and President Hollande of France in Joint Press Conference“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/11/24/remarks-president-obama-and-president-hollande-france-joint-press>> [Žiūrėta 2016 05 03].

The White House, „Remarks by President Obama and President Ilves of Estonia in Joint Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/03/remarks-president-obama-and-president-ilves-estonia-joint-press-confer-0>> [Žiūrėta 2016 01 08].

The White House, „Remarks by President Obama at NATO Summit Press Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/05/remarks-president-obama-nato-summit-press-conference>> [Žiūrėta 2016 01 08].

The White House, „Remarks by the President in Closing of the Summit on Countering Violent Extremism“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/02/18/remarks-president-closing-summit-countering-violent-extremism>> [Žiūrėta 2016 01 12].

The White House, „Remarks by the President on the Military Campaign to Destroy ISIL“, 2015 <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/12/14/remarks-president-military-campaign-destroy-isil>> [Žiūrėta 2016 01 12].

The White House, „Statement by the President“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/08/20/statement-president>> [Žiūrėta 2016 05 02].

The White House, „Statement by the President on Counter-ISIL Steps by the United Kingdom and Germany Conference“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/12/03/statement-president-counter-isil-steps-united-kingdom-and-germany>> [Žiūrėta 2016 01 10].

The White House, „Statement By The President on H.R. 3979“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/12/19/statement-president-hr-3979>>. [Žiūrėta 2016 05 03].

The White House, „Statement by the President on ISIL Conference“, 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>> [Žiūrėta 2016 01 08].

The White House, „Weekly Address: Standing Strong in the Face of Terrorism“, 2015. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/12/12/weekly-address-standing-strong-face-terrorism>> [Žiūrėta 2016 01 12].

Summary

The Construction of the US Identity through the 'Islamic State' Threat

The construction of the US identity in International Relations has been widely discussed after the September 11 attacks. Though, the same cannot be said in the context of the 'Islamic State'. Several years after the *President* Barack Obama's declaration about the substantial change of the main threat to the security of the US, there is still very little research made on the construction of the identity related to ISIL threat. This study aims to fill this gap in academic literature and to emphasize the importance of the international icon in the field of poststructuralism.

The overall purpose of this study is to investigate how the US identity is constructed through the 'Islamic State' threat, and what are the main changes or continuity. In order to implement the main purpose of this study these objectives were set: 1. To analyse the importance of the contrast between the 'self' and the 'other' and the articulation of terrorism threat. 2. To investigate the official discourse of President B. Obama, which was related to ISIL and to find out how the foreign policy of the US is legitimised. 3. To compare B. Obama's discourse with G. W. Bush's discourse and to analyse what are the main tendencies in the construction of the US identity.

The analysis of the academic literature revealed that one of the main components in the construction of the identity is the articulation of the 'self' and the 'other', with emphasis on radical or not completely radical difference. It was clarified that terrorism as 'foreign' threat has been used in order to mobilise heterogeneous society of the US and to legitimise the security agenda.

The discourse of B. Obama has been investigated through three dimensions: spatiality, temporality, and ethicality. The investigation revealed that the most common dimension is spatial, by which the ISIL threat has been reframed from regional to global. The comparison of two mentioned discourses have showed that there are some important differences: G. W. Bush articulated al-Qaeda's link to Islam, while B. Obama entirely separates the 'Islamic State' from religion. The comparison revealed that this operates as the justification of military actions in Syria and Iraq.

Both presidents present threat as a 'terrorism', 'barbaric', 'embodiment of evil', 'cruel' and 'cancer, which must be stamped out'. They articulate leading role of the US in the context of threat elimination, emphasising the 'justice' and good values of the state. The importance of international icon has been defined in order to represent the US as a 'victim'.

There are several guidelines how investigation of the US identity through the 'Islamic State' threat can be extended. The analysis of other discourses such as different political actors, the media,

and popular culture can be implemented. It is important to notice that this kind of discourse is relevant, therefore, it has a perspective for further investigation.